

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Adéla Kořátková

Komplement španělského adjektiva

The complement of the Spanish adjective

(El complemento del adjetivo español)

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce, panu doc. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D., za vstřícnost, podnětné rady a podporu při vypracování této bakalářské práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 13. května 2015

podpis .....

ABSTRAKT

Cílem této práce je analyzovat a popsat komplement španělského adjektiva. Objasňujeme heterogenost přístupů k tomuto tématu. Vybíráme si valenční teorii, díky které si vymezíme komplement adjektiva jako valenční doplnění. Věnujeme se jeho vlastnostem a porovnáváme informace z použité literatury s výsledky získanými z jazykových korpusů CREA a InterCorp. V praktické části zkoumáme na korpusech kombinatoriku valenčních adjektiv, obligatornost, možnost elipsy, vliv kvantifikace na komplement a kolokace.

Klíčová slova: španělština – jazykový korpus – InterCorp – CREA – valence – komplement – adjektivum

ABSTRACT

The aim of this thesis is to analyse and describe the complement of the Spanish adjective. We clarify the heterogeneity of linguistic theories that approach this topic. We select the theory of valency in order to delineate the complement of adjective as a valence complement. We review its characteristics and compare the information in the quoted literature with the results of linguistic corpuses CREA and InterCorp. In the practical part, we analyse the corpuses for the combinations of adjective valency, obligation, the possibility of ellipsis, the influence of quantification on the complement and collocations.

Key words: Spanish – linguistic corpus – InterCorp – CREA – valency – complement – adjective

OBSAH

1. ÚVOD.....	9
2. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY KE KOMPLEMENTU ADJEKTIVA.....	10
2.1 Valenční teorie a pojem valence	10
2.1.1 Tesnièreova valenční teorie	10
2.1.2 Valence v české lingvistické tradici	10
2.1.2.1 Valence a intence	11
2.1.2.2 Pojetí valence orientované syntakticky	11
2.1.2.2.1 Mluvnice češtiny	11
2.1.2.3 Pojetí valence orientované lexikologicky	12
2.1.2.3.1 Ústav Českého národního korpusu – M. Kopřivová	12
2.1.3 Funkční generativní popis.....	13
2.2 Generativní gramatika.....	13
2.3 Fillmorova teorie pádů	13
2.4 Komplement adjektiva v hispanistické tradici	13
2.4.1 Česká hispanistika.....	17
3. ADJEKTIVUM A JEHO CHÁPÁNÍ V TÉTO PRÁCI.....	18
4. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	20
4.1 Valenční doplnění	20
4.1.1 Terminologie	20
4.1.2 Valenční doplnění v hispanistické tradici	21
4.2. Nevalenční doplnění.....	22
4.2.1 Sémantická klasifikace nevalenčních doplnění.....	23
4.3 Rozeznání valenčního a nevalenčního doplnění	24
4.4 Odlišení adjektiv s potenciálním valenčním komplementem a adjektiv s nevalenčním doplněním	26
4.5 Vztah mezi slovesnou a adjektivní valencí	26
5. VLASTNOSTI KOMPLEMENTU ADJEKTIVA	28
5.1 Obligatorní a potenciální komplementy.....	28
5.2 Elipsa potenciálních komplementů	29
5.3 Odlišení sémanticky obligatorních a neobligatorních doplnění.....	30
5.4 Faktory ovlivňující výskyt a podobu komplementu (kvantifikace)	31
5.5 Atributivní funkce adjektiva	31

5.6 Volba sponového slovesa ser/estar v predikativní funkci adjektiva	32
6. FORMÁLNÍ PODOBA KOMPLEMENTU	35
6.1 Substantivní (jmenná) podoba komplementu.....	35
6.2 Infinitivní podoba komplementu	36
6.2.1 Jednoduchý a složený infinitiv – interpretace času.....	36
6.2.2 Rod – aktivní a pasivní forma komplementu	37
6.2.3 Interpretace hloubkového subjektu infinitivu	38
6.3. Větná podoba komplementu	38
6.3.1 Slovesný způsob ve větném komplementu	38
7. METODOLOGIE PRÁCE	40
7.1 Použité jazykové korpusy	40
7.1.1 Korpus InterCorp	40
7.1.2 Korpus CREA	43
8. ANALÝZA JAZYKOVÉHO MATERIÁLU	46
8.1 Jednovalenční adjektiva	47
8.1.1 Adjektiva s obligatorním komplementem.....	47
8.1.2 Adjektiva s potenciálním komplementem.....	50
8.1.2.1 Symetrická adjektiva	50
8.1.2.2 Adjektiva – převažuje užití s předložkou	52
8.1.2.3 Adjektiva – poměr užití s předložkou a bez ní je vyrovnaný.....	56
8.1.2.4 Adjektiva – převažuje absolutní užití.....	60
8.2 Dvojvalenční adjektiva (se dvěma komplementy)	65
8.2.1 Adjektiva s jednou předložkou a dvěma komplementy	65
8.2.2 Adjektiva se dvěma předložkami a dvěma komplementy	66
9. ZÁVĚR	68
RESUMEN	70
RESUMÉ	72
RESUM	74
BIBLIOGRAFIE.....	76
PŘÍLOHY	79

SEZNAM ZKRATEK

adj.	adjektivum
CQL	Corpus Query Language
CREA	Corpus de Referencia del Español Actual
DRAE	Diccionario de la Real Academia Española
DUE	Diccionario de uso del español
ESČ	Encyklopedický slovník češtiny
FF	Filozofická fakulta
FGP	funkční generativní popis
GCC	Gramàtica del català contemporani
GDLE	Gramática descriptiva de la lengua española
InfComp	komplement infinitivní (složený)
InfSimp	komplement infinitivní (jednoduchý)
MČ	Mluvnice češtiny
MI score	mutual information score
MVT	modifikovaná valenční teorie
NGDLE	Nueva gramática de la lengua española
prep.	předložka
RAE	Real Academia Española
SENT-ind	komplement větný (v indikativu)
SENT-subj	komplement větný (v subjunktivu)
Subst	komplement jmenný
TERMCAT	Centre de Terminologia Catalana
ÚČNK	Ústav Českého národního korpusu
UK	Univerzita Karlova
ZVS	základová větná struktura

1. ÚVOD

Tématem této práce je komplement adjektiva ve španělštině. Schopnost vybírat si své komplementy je nejvíce prozkoumána u sloves, nicméně v poslední době se pozornost lingvistů zaměřuje také na jiné slovní druhy, jako jsou například adjektiva. Jejich valence často bývají odvozené od valence sloves, ze kterých pocházejí, nicméně i primární, neodvozená adjektiva vyžadují doplnění, a proto zde můžeme mluvit o samostatném jevu.

Za komplement adjektiva budeme považovat pouze valenční doplnění. Adjektivum tedy musí vyžadovat přítomnost doplnění a předepisovat jeho formu. Mezi hispanisty, a to nejen ze španělsky mluvících zemí, se valenční teorie sice příliš nerozšířila, nicméně její terminologie proniká i do nejnovějších španělských prací (viz. NGDLE).

V práci nejprve shrneme teoretické přístupy ke komplementu adjektiva a vyjasníme si terminologické problémy při pojmenování komplementu adjektiva. Vymezíme, co budeme v naší práci považovat za adjektivum, a definujeme základní pojmy ulehčující orientaci v problematice. Dále se budeme věnovat těmto jevům souvisejícím s komplementem: obligatornost, elipsa, kvantifikace a volba sponového slovesa. Poslední teoreticky zaměřená kapitola popisuje komplementy v podobě substantiva, infinitivu (jednoduchého nebo složeného) a vedlejší věty (v indikativu nebo v subjunktivu).

Praktická část začíná kapitolou věnovanou popisu jazykových korpusů CREA a InterCorp, se kterými pracujeme při výzkumu adjektivních komplementů. Uvádíme postup při vyhledávání v korpusech a komplikace, na které jsme během něj narazili. Následuje analýza jazykového materiálu, kde zkoumáme kombinatoriku valenčních adjektiv (formální podobu komplementu), obligatornost, možnost elipsy, vliv kvantifikace na komplement a kolokace.

Cílem naší práce je popsat komplement adjektiva z pohledu valenční syntaxe a analyzovat výsledky, které jsme obdrželi vyhledáváním v jazykových korpusech.

2. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY KE KOMPLEMENTU ADJEKTIVA

2.1 Valenční teorie a pojem valence

Tradičně se za prvního badatele v oblasti valence považuje francouzský lingvista L. Tesnière, který použil pojem valence ve svém díle *Eléments de syntaxe structurale* z roku 1959. *Encyklopedický slovník češtiny* (EŠČ 2002, s. 517) valenci definuje jako „počet a povahu míst (argumentů), které na sebe sloveso (popř. slovo jiného slovního druhu) váže jako pozice obligatorní nebo potenciální.“ Různé syntaktické teorie, jako jsou valenční, funkční nebo závislostní syntax, pracují s pojmem valence a rozvíjí ho. Ve většině případů se již nejedná o původní valenční teorii, ale o její kombinaci s jinými přístupy (např. Karlík – modifikovaná valenční teorie – MVT, Daneš, FGP). Zpočátku lingvisté věnovali svou pozornost především valenci slovesné, později se však objevuje i více prací zaměřených na valenci jiných slovních druhů (srov. KOPŘIVOVÁ 2006, PROUZOVÁ 1983, MLUVNICE ČEŠTINY 1987).

2.1.1 Tesnièreova valenční teorie

Nejdůležitějším prvkem, a tedy centrem ve struktuře věty je sloveso, které na sebe váže určitý počet aktantů. Ve větě mohou být maximálně čtyři aktanty: první aktivní, který akci vykonává (subjekt), druhý, který akci snáší (objekt přímý), třetí, k jehož prospěchu či škodě se akce děje (objekt nepřímý) a čtvrtý je nástroj nebo prostředek. Tesnière tedy popírá rovnoprávnost predikátu a subjektu. Považuje subjekt pouze za doplnění slovesa. Vedle aktantů odlišuje cirkumstanty (okolnostní určení), které se vyjadřují adverbii nebo jejich ekvivalenty a jejichž počet není omezený. Cirkumstanty jsou vždy fakultativní, na rozdíl od aktantů, které jsou ve větné struktuře nepostradatelné.

2.1.2 Valence v české lingvistické tradici

Nebudeme se pokoušet o popsání celé české tradice spjaté s pojmem valence, protože takový úkol zdaleka přesahuje naši práci. V následujících podkapitolách okomentujeme několik důležitých pojmů a děl, ze kterých vytvoříme základní přehled. Pro doplnění také velmi stručně popíšeme jiné lingvistické přístupy.

2.1.2.1 Valence a intence

Uvědomujeme si značnou nejednotnost těchto termínů v různých lingvistických tradicích. Ostatně ani samotný pojem valence nemá jen jednu definici. Pro naši práci si zvolíme výklad těchto pojmů tak, jak je tomu v *Mluvnici češtiny* (1987) a budeme tedy odlišovat rovinu syntaktickou od sémantické (viz. kap. 2.1.2.2.1).

2.1.2.2 Pojetí valence orientované syntakticky

F. Daneš a další jazykovědci z Ústavu pro jazyk český popisují v 60. letech 20. století tzv. dvourovinnou valenční syntax. Takto orientované valenci se velmi věnuje i funkční generativní popis, který vznikl na Karlově univerzitě v Praze v 60. letech 20. století (ESČ 2002, s. 118-120). Obě teorie ovlivnila jak Tesnièreova valenční teorie, tak i Fillmoreova teorie hloubkových pádů (ESČ 2002, s. 482). Shodují se také, že sloveso je centrem věty a vyžaduje určitý počet členů (KOPŘIVOVÁ 2006, s. 4-5). Z tohoto důvodu byla valence nejprve zkoumána a popisována u sloves a až později se pozornost zaměřila na predikát, a tím i na substantiva a adjektiva, a v některých teoriích dokonce i na všechny slovní druhy (tamtéž).

2.1.2.2.1 Mluvnice češtiny

Mluvnice češtiny (1987 s. 18) popisuje valenci jako:

„ (...) schopnost dominujícího členu vyžadovat jistý počet dominovaných, valenčních členů, zpravidla též v jistých tvarech, a je projevem jeho intence na rovině gramatické formy. Valence je především vlastností slovesných predikátů; u ostatních slovních druhů můžeme sice rovněž s valencí počítat, ale má poněkud jiný charakter a vedle toho je ve většině případů ze slovesné valence odvozena. Členy rozvíjející jsou dominovány různými slovními druhy; jejich počet není dominujícím členem určen a rovněž formálně nejsou tak omezeny jako členy valencí vyžadované.“

Autoři MČ vymezují základovou větnou strukturu (ZVS) jako sloveso s příslušnými valenčními komplementy, a její součástí tedy nejsou suplementy. Pojem intence je

chápan tak, že „ (...) valenci na rovině gramatické formy odpovídá intence na rovině významové struktury věty“ (MČ 1987, s. 29). Odlišují tedy valenci od intence na rozdíl od funkčního generativního popisu, kde si tyto dva pojmy odpovídají.

2.1.2.3 Pojetí valence orientované lexikologicky

Valenci orientované lexikologicky se v našem prostředí věnuje především F. Čermák. Jeho pojetí valence přejímají lingvisté specializovaní na korpusovou lingvistiku (srov. Kopřivová 2006). Máme-li vysvětlit pojem valence u F. Čermáka, musíme nejprve ozřejmit pojem kolokabilita.

„ (...) obecná schopnost slova (a jiných jednotek) se spojovat v textu s jinými. Na úrovni gramatické, resp. morfologicky vyjadřované, se jí obvykle říká, pokud je vyjádřena sumárně symbolem, popisem apod. (intenzionálně), valence, popř. intence, rekce. Ve všech ostatních případech (vymezených zvláště výčtem, extenzionálně) postačí širší termín kolokabilita. (...) Rozdíl mezi valencí a kolokabilitou: valence má pro svou obecnost, třebaže ne v hierarchii jazykových jednotek nejvyšší, povahu formální a o významu „kolokační“ třídy, kterou formálně naznačuje, vypovídá obvykle jen málo“ (F. ČERMÁK — HOLUB, 1987, s. 12).

Takto orientovanou valencí se zabývají valenční slovníky (srov. BRIEF, VALLEX, VerbaLex).

2.1.2.3.1 Ústav Českého národního korpusu – Marie Kopřivová

Marie Kopřivová z Ústavu Českého národního korpusu (ÚČNK) se věnuje valenci u českých adjektiv (srov. KOPŘIVOVÁ 2006), a to v pohledu systémovém a lexikografickém. Pracuje s rozsáhlým synchronním korpusem češtiny SYN2000, který byl vytvořen na ÚČNK. I když v naší práci vycházíme z trochu jiného pojetí valence (orientovaného syntakticky), autorčina práce s jazykovým korpusem nás velmi inspirovala.

2.1.3 Funkční generativní popis

ESČ (2002, s. 146) popisuje funkční generativní popis (FGP) jako „pojmový rámec pro formální popis jazykového systému uplatňující závislostní syntax.“ Lingvisté FGP označují valenci jako „souhrn všech možných typů doplnění daného slova“ (HAJIČOVÁ, PANEVOVÁ, SGALL, 2002, s. 94). Jejich přístup je pro nás zajímavý, protože zkoumají i valenci adjektiv (srov. Panevová) a ne pouze sloves. Panevová (1980) se snaží najít kritéria pro odlišení sémanticky obligatorních a neobligatorních doplnění u sloves. Více se budeme věnovat jejímu tzv. dialogovému testu v podkapitole 5.3.

2.2 Generativní gramatika

Generativní gramatika nepracuje s pojmem valence, nicméně používá pojem argument pro „nominální syntagma nebo vedlejší větu, která dostává tematickou roli (v bohemistice se nazývá intence) od některého ze členů, který se chová jako predikát (TERMCAT 1992).“ Řídící prvek přiděluje svým argumentům tematické role a každý závislý prvek od něj musí jednu roli získat.

2.3 Fillmorova teorie pádů

Fillmore nepracuje s pojmem valence, nýbrž s teorií pádů, jejichž sémantika je částečně blízká Tesnièreovým aktantům (je jich ovšem více).

2.4 Komplement adjektiva v hispanistické tradici

Problematice valence adjektiva, tedy jeho valenčnímu doplnění, není ve španělské lingvistice věnováno příliš pozornosti. Mezi hispanisty, a to nejen ze španělsky mluvících zemí, se valenční teorie příliš nerozšířila.

V naprosté většině gramatik, slovníků a studií můžeme nalézt kapitolu nebo alespoň její část o komplementu adjektiva. Nicméně pokud se ve španělské hispanistice některý z autorů pokouší o analýzu komplementu adjektiva, nezachází příliš do hloubky a některé aspekty (obligatornost, potenciálnost a fakultativnost komplementu), které jsou centrem našeho zájmu, ponechává úplně stranou. Velmi častý přístup je pouhé zmínění,

že existují adjektiva, která mohou být rozvíjena komplementem. Zpravidla se také setkáváme se seznamem adjektiv s příslušnými předložkami, a někdy i se sémantickou klasifikací.

V následujícím přehledu bychom rádi okomentovali některé práce hispanistů, ve kterých se vyskytuje naše problematika. Uvědomujeme si, že výběr autorů a děl je subjektivní, nicméně pokusili jsme se o vytvoření reprezentativního přehledu prací. Ať už se jedná o klíčové osoby a díla hispanistiky, nebo o ty, kde jsme považovali obsah za zajímavý pro své detailní informace, nebo naopak pro ty chybějící.

Alarcos Llorach v kapitole *Verbo transitivo, verbo intransitivo y estructura del predicado* (1987) a ve své gramatice (1995) dělí na *complemento*, *suplemento*, *aditamento*, *implemento*. Jak vysvětlíme v podkapitole 4.1.1, jeho terminologie je jiná, nicméně se zabývá tématem, kterému se v naší práci budeme věnovat, a to obligatornosti doplnění.

R. J. Cuervo (2002) se ve svém rozsáhlém slovníku věnuje nejen etymologii, ale také sémantice a syntaktickým kombinacím. U každého adjektiva popisuje jeho význam, s jakou předložkou se může pojit a uvádí mnoho příkladů. Při vyhledání samotných předložek nalezneme vyčerpávající sémantickou klasifikaci. Mluví rovněž o komplementech adjektiva.

Ignacio Bosque nejprve ve svém článku *El complemento del adjetivo* (1983) a později v kapitole *El sintagma adjetival. Modificadores y complementos – Los complementos del adjetivo* v rámci *Gramática descriptiva de la lengua española* (1999) (dále GDLE) jako jeden z mála popisuje podrobně komplement adjektiva. Bosque pro nás bude jedním z hlavních pilířů naší práce a budeme k jeho dílům často odkazovat, proto se jim zde nebudeme dále věnovat.

Alcina a Blecua (1991) se v kapitole *Incrementos del adjetivo* věnují mnoha příkladům adjektiv s komplementem řazených podle jednotlivých předložek, ovšem bez ohledu na jejich obligatornost.

Gili y Gaya (1966) v kapitole *Oficios del sustantivo - 5.º Complemento de un adjetivo*: „La cualidad que expresa un adjetivo respecto al sustantivo a que se refiere, puede limitarse o concretarse mediante un sustantivo precedido de preposición. (...) En el mismo caso se hallan los infinitivos.“ (s. 213) Z následujících příkladů, které autor

uvádí za sebou, jednoznačně vyplývá, že se problematikou valenčnosti komplementu nezabývá, srov.

a) serio sin afectación (nevalenční)

a') atento a las órdenes / apto para mandar (valenční)

María Molinerová (DUE 1966) ve svém slovníku pod heslem *Adjetivo - d) régimen*: „Los adjetivos llevan complementos con distintas preposiciones. Unas veces éstas son las propias del complemento o forman una locución de forma determinada y no dependen del adjetivo: 'Torcido por la punta. El mejor sin disputa'. Pero otras es el adjetivo el que exige determinada preposición. Se dan a continuación unas reglas generales referentes a este asunto, de ninguna manera fijas y, menos aún, completas” (s. 58). Je zde vidět snaha o odlišení našich dvou skupin komplementů, ovšem za použití jiné terminologie. Dále nám autorka nabízí stručnou sémantickou klasifikaci valenčních komplementů členěnou podle jednotlivých předložek.

Rafael Seco (1993) se věnuje komplementu adjektiva v kapitole *XVI. Determinación del adjetivo*. V podkapitole *Medios de determinación*: „...muchas veces no bastan los adjetivos morfológicos para expresar la cualidad o la determinación, unas veces por falta o sobra de intensidad en aquellos, otras por el carácter relativo o restrictivo que queremos dar a la atribución. En ambos casos se modifica gramaticalmente el adjetivo, adecuándole al matiz que debe expresar, por medio de la añadidura de complementos apropiados. En este sentido podemos hablar de una determinación de los adjetivos. Esta puede ser: 1.º Por modificación de la intensidad. 2.º Por comparación. 3.º Por relación“ (s. 181). Třetí skupina obsahuje rozvití adjektiva substantivem s předložkou a tyto komplementy ještě rozděluje podle pádů na dativní, ablativní a genitivní.

Fernández Ramírez (1986) se v kapitole *Complementos del nombre adjetivo* věnuje sémantickému popisu komplementů adjektiva. Autor si je vědom toho, že některé komplementy jsou sémanticky volnější než jiné. P. Čermák (1995, s 62.) soudí, že jeho sémantická klasifikace není zcela bezchybná, vzhledem k tomu, že autor například mnohdy zahrnuje do jedné skupiny případy, které jsou z významového hlediska zcela odlišné. Srozumitelná nejsou ani základní kritéria, podle kterých je sémantická klasifikace vytvořena.

Katalánští lingvisté Solà, Lloret, Mascaró a Pérez Saldanya v *Gramàtica del català contemporani*¹ (GCC) se rozsáhle věnují adjektivu v kapitole *L'adjectiu i el sintagma adjectival* (PICALLO SOLER in GCC, 2008), komplementy adjektiva se zabývají v podkapitole *Complementació i modificació de l'adjectiu qualificatiu*²: „Les característiques lèxiques de l'adjectiu legitimen l'aparició de complements de tipus nominal o oracional. (...) La realització sintàctica del complement és opcional per a molts adjectius, tant si són primitius com derivats d'arrels verbals o nominals“ (s. 1661). Následuje několik příkladů adjektiv a jejich možných předložek, které mohou být doplněny potenciálním komplementem. Dále vysvětlují, že v protikladu s předcházejícími příklady: „(...) la realització sintàctica del complement és obligatòria per a molts adjectius, bé perquè hereten l'estructura argumental de l'arrel de la qual deriven (...), bé perquè expressen propietats que indiquen relacions, simètriques o asimètriques, entre entitats (s. 1662). Jako jedni z mála popisují potenciálnost a obligatornost komplementu tak, jak ji vnímáme my, dokonce i za použití stejné terminologie. Autoři se také zabývají některými z témat, o kterých se zmíníme v dalších kapitolách.

Argentinská lingvistka Ángela Di Tullio (1997b) v podkapitole *La estructura del sintagma adjetivo* mluví o *especificadores, modificadores* a *complementos*, které nás zajímají především. Klasifikuje adjektiva s komplementy podle příslušných přeložek a probírá možnou podobu komplementu (jmenné syntagma, infinitiv nebo vedlejší věta). Popisuje analogii s komplementem ve slovesném syntagmatu: „Del mismo modo que en el SV, mientras que algunos adjetivos exigen la presencia del complemento, en cambio, para otros, éste puede permanecer implícito ya sea porque tenga una interpretación indefinida (existencial o universal) o con especialización de significado, ya porque se pueda recuperar a partir del contexto o de la situación“ (s. 189). Dále se věnuje podrobněji elipse komplementu, o které budeme mluvit v kapitole 5.2.

---

¹ Gramatika současné katalánštiny

² Chování komplementu adjektiva je v katalánštině podobné jako ve španělštině, a proto si můžeme dovolit použít příklady a citace z gramatiky katalánského jazyka. Jedním z mála rozdílů je změna některých předložek před infinitivem a vynechání předložky před vedlejší větou se vztažným zájmenem *que*.

2.4.1 Česká hispanistika

Petr Čermák s Bohumilem Zavadilem (2010a, 2010b) se v obou publikacích věnují valenci adjektiv v kapitole *Předložkový objekt adadjektivní* (šp. *Objeto oblicuo adadjetivo*). Rozebírají také rozdíly ve valenci mezi španělštinou a češtinou. P. Čermák se ve své disertační práci (1995), ale i v na ni navazujících článcích věnuje velmi pečlivě adjektivním komplementům. Autor nás bez pochyby velmi inspiroval svým přístupem ke komplementu adjektiva, a proto zde nebudeme do detailu popisovat jeho díla, protože k nim budeme odkazovat v celé naší práci.

3. ADJEKTIVUM A JEHO CHÁPÁNÍ V TÉTO PRÁCI

Adjektivum bylo odjakživa problematickým slovním druhem. První gramatik Antonio de Nebrija (1492) ho popisuje jako „Calidad, esso mesmo en el nombre, se puede llamar aquello por lo cual el adjetivo se distingue del substantivo. Adjetivo se llama por que siempre se arrima al substantivo, como si le quisiésemos llamar arrimado; substantivo se llama, por que está por sí mesmo; & no se arrima a otro ninguno“ (1492, s. 165).

Cílem naší práce není zabývat se adjektivem jako takovým, nicméně abychom mohli provést úplnou materiálovou analýzu (kap. 8), musíme si stanovit, co vše budeme považovat za adjektiva.

Pro účely této práce je důležitý protiklad mezi kvalitativními a relačními adjektivy. Pro účely naší práce je důležitý protiklad mezi kvalitativními a relačními adjektivy. V tradičních gramatikách se rozlišují také determinativní adjektiva, nicméně tuto skupinu nebudeme podle české tradice vnímat jako součást adjektiv. Zavadil (1987, s. 159-170) dokazuje možnost přistupovat ke španělským adjektivům za použití české lingvistické tradice.

Je nutné též zvážit, jak posuzovat slovesná participia, tj. zda jde o tvary patřící ke slovesu, nebo jestli mají blíže spíš k adjektivům a zahrneme je do naší práce.

María Molinerová (1971, s. 649) v DUE popisuje, že přítomné participium ve španělštině ztratilo schopnost vyžadovat přímý i nepřímý předmět v porovnání s jinými jazyky nebo s latinou. Objasňuje také, že jsme formálně schopni vytvořit přítomné participia všech sloves, nicméně mnoho z nich se již nepoužívá, přestože figurují v DRAE. Dříve se v tradičních gramatikách tyto tvary participií vyskytovaly u konjugací sloves. Oproti tomu minulé participium je jedním z nefinitních slovesných tvarů. Má slovesnou funkci, když se používá ve složených časech a pasivu. Podle autorky mohou být také adjektivy:

„ (...) o sea, que pueden ser aplicados a un nombre, en yuxtaposición o mediante los verbos «ser, estar» u otro copulativo, sin que sea preciso que se haya ejercido sobre el nombre la acción expresada por el verbo correspondiente, o sin que la expresión tenga significado pasivo; también, con un significado que no es exactamente el que le corresponde como mero participio o, en fin, en cualquier

forma que, por el significado o por el uso, exceda a la función participial: '*Una figura alargada. El piso está desnivelado. Un empleo descansado. Una ciudad llamada Trebisonda*'.“ (MOLINEROVÁ 1971, s. 649)

Bosque v GDLE (1999 s. 277-281) popisuje rozdíl mezi adjektivy a pravidelnými minulými participii. Tato participia, na rozdíl od adjektiv, nefigurují ve slovnících ze stejného důvodu jako slova typu *casita, mesas*, etc. (GDLE 1999, s. 277). Další rozdíl je ve významu: „el significado de los adjetivos se obtiene del léxico, mientras que el de los participios lo proporciona en gran medida la sintaxis“ (GDLE 1999, s. 277).

Hernanz-Brucart (1987, s. 155-156) v souladu s generativistickým přístupem chápou minulá participia spíše slovesně „ (...) el hecho de que estas construcciones puedan presentar complementos con las funciones propias de la subcategorización verbal hace pensar que conservan cuando menos parte de su naturaleza oracional originaria“ (tamtéž).

Úkolem naší práce sice není zkoumání vztahu mezi adjektivem a participiem, nicméně musíme si tuto hranici určit vzhledem k tomu, že v praktické části budeme analyzovat jazykový materiál. Je důležité stanovit, co budeme považovat za adjektiva, a tedy součást naší práce, a co necháme stranou. Budeme se soustředit zejména na primární adjektiva. Jedná se o původní adjektiva, u kterých může být v některých případech nejasné, zda nemají slovesnou motivaci, a jestli se tudíž jedná o primární adjektivum nebo deverbativum. Těchto obtíží si je vědom P. Čermák (1995, s. 21-23), podle kterého zahrneme do naší práce o komplementu adjektiva také:

1) Původně přítomná participia slovesná, která v mnoha případech ztratila schopnost vázat se s komplementem, a chovají se tedy odlišně než slovesa, ze kterých jsou odvozena. Přítomná participia se nepoužívají ve složených časech, a mají proto mnohem větší sémantickou nezávislost než minulá participia, která nezahrneme do naší práce z důvodu velké podobnosti valenčního chování se slovesy. Zkoumání minulých participií by nás vedlo ke zkoumání slovesné valence obecně, a to není úkolem této práce.

2) Adjektiva vytvořená od sloves pomocí přípony *-dor*

4. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

4.1 Valenční doplnění

Syntaktickou funkcí valenčních adjektiv může být (a) přívlastek (atribut³, šp. *complemento adnominal*), který je podřízený substantivu, (b) doplněk (šp. *complemento predicativo*) a (c) jmenná část slovesně jmenného přísudku (verbonominálního predikátu, šp. *predicado verbonominal*). Ve všech těchto větněčlenských pozicích valenční adjektivum vyžaduje svůj komplement.

a) *los ojos propensos a las lágrimas*

b) *las hace propensas a enfermedades*

c) *es propenso a sufrir inundaciones*

Pro větší přehlednost naší práce převezmeme od P. Čermáka (1995 s. 26) pracovní pojetí valenčních adjektiv: ponecháme stranou pozici subjektu, kterou vyžadují všechna adjektiva, a která nespadá do naší definice komplementu. Adjektivum, které se pojí s alespoň jedním jiným členem, než je jeho řídící substantivum, budeme pro účely této práce nazývat valenční. Naopak adjektiva, která se pojí pouze se svým řídícím substantivem, pro nás budou nevalenční (viz. 4.2). Valenční doplnění bude mít formální podobu *adjektivum + předložka + komplement*. Takto definované valenční doplnění adjektiva pro nás bude jádrem práce a bude se ho týkat analýza jazykového materiálu na korpusu v kapitole 8.

4.1.1 Terminologie

Již několikrát jsme se zmínili o nejednotnosti přístupu lingvistů a také o rozdílné terminologii. U pojmu komplement tomu nebude jinak. V české lingvistické tradici je za komplement považováno valenční doplnění slovesa. Podle EŠČ (2002, s. 219) se v novějších gramatikách užívá pojem komplement pro „ (...) označení valenčních pozic (a/nebo výrazů v nich), které jsou vyžadovány/dominovány slovesem.“ V MČ (1987) je komplementem slovesa pouze pravovalenční pozice. Termín, který v české tradici

---

³ Ve španělské lingvistické tradici (ve shodě s francouzskou) se termín *atributo* používá pro nominální predikát a doplněk (predikativy). (ZAVADIL – ČERMÁK 2010)

označuje valenční i nevalenční doplnění adjektiva, je suplement. Suplement je „doplnění, které rozvíjí členy struktury dané valencí predikátu.“ (ESČ 2002, s. 469)

Ani španělská tradice, která nepracuje s pojmem valence, není v pojmenování jednotná. Alarcos Llorach (1995) následovaný dalšími autory používá vlastní terminologii, u které vždy uvedeme přibližný termín z tradičního pojmenování. Alarcos Llorach uplatňuje pojem *complemento* pouze pro nepřímý předmět (*objeto/complemento indirecto*), zatímco přímý předmět (*objeto/complemento directo*) je v jeho terminologii *implemento*, okolnostní určení (*adyacente/complemento circunstancial*) je *aditamento* a nakonec předložkový předmět (*objeto/complemento preposicional*) nazývá *suplemento*. Další možné použití pojmu *complemento* v hispanistické tradici je označovat jím jakékoliv doplnění libovolného slovního druhu. Rafael Seco (1993, s. 150) tak o komplementu uvažuje jako o „todo aquello que completa o perfecciona alguna cosa.“ Molinerová v DUE (1966, s. 695-696) mluví o komplementech substantiv, adjektiv a sloves.

4.1.2 Valenční doplnění v hispanistické tradici

Jak jsme již zmínili v podkapitole 2.4, kterou jsme věnovali komplementu adjektiva v hispanistické tradici, pojetí valenčních/nevalenčních doplnění se hispanisté příliš nezabývají. Nyní se zmíníme již jen o několika autorech, kteří věnují pozornost naší problematice nebo otázkám, které se k ní vztahují.

Ignacio Bosque (1999) rozlišuje v GDLE *complemento adjunto*⁴ (v naší terminologii nevalenční doplnění) a *complemento argumental* (valenční komplement). V následujících větách (*a, b, c*) Bosque (1999, s. 236-237) uvádí příklady obou doplnění adjektiva. Jedná se o syntagma obsahující adjektivum a valenční komplement, které je doplněno nevalenčním rozvitím. V těchto případech je rozlišení jednoduché, protože (jak uvádí autor), neexistují adjektiva, která by vyžadovala valenční doplnění s těmito předložkami (*hasta, desde, durante*), srov.

a) *Una persona [[fiel a sus ideas] hasta la muerte.]*

---

⁴ Bosque (1999) upozorňuje, že místo označení *complemento circunstancial*, které se tradičně pojí se slovesy, raději použije *complemento adjunto*.

b) *Un colegial [[reticente al esfuerzo] desde el comienzo de sus estudios.]*

c) *Gente [[alérgica al polen] durante toda su vida.]*

María Molinerová, (1966, s. 58) jak jsme již poznamenali, rozlišuje ve svém slovníku dva možné případy doplnění adjektiva. I. Bosque od ní přejímá příklady v GDLE (1999, s. 237):

d) *inserto en un mango* (complemento argumental – valenční)

e) *escrito en un mango* (complemento adjunto – nevalenční)

Pro Fernández Ramíreze (1986, s. 77) existují komplementy, které jsou sémanticky volnější než ostatní, tj. „menos implicados en la idea del adjetivo o no postulados por ella“. Následně předkládá čtyři skupiny těchto sémanticky volnějších komplementů. Ostatní přístupy hispanistů jsme již shrnuli v podkapitole 2.4.

4.2. Nevalenční doplnění

Adjektiva se kromě valenčních doplnění mohou vyskytovat také s těmi nevalenčními. Jak jsme již vysvětlili, naše pracovní pojetí bude za nevalenční adjektiva považovat ta, která se pojí pouze se svým řídícím substantivem a žádné další doplnění nevyžadují. Nevalenční doplnění není řízeno adjektivem (není obsaženo v jeho intenzním poli), nýbrž ho modifikuje jako okolnostní určení. Nevalenční doplnění má mnohem volnější vztah k adjektivu, se kterým se vyskytuje, protože jím není na rozdíl od valenčního doplnění vyžadováno, a může tedy rozvíjet libovolné adjektivum (pochopitelně existují sémantická omezení). V některých případech stejné adjektivum může být rozvíjeno nevalenčním i valenčním doplněním se stejnou předložkou (*atento al aceptar* a *atento a sus órdenes*). Jindy zase stejné doplnění může být pro jedno adjektivum valenční a pro druhé nikoli (srov. nevalenční *feliz con ella*, *harto en su trabajo* a valenční *amable con ella*, *experto en su trabajo*). Formální podoba nevalenčního doplnění může být podobná té valenční:

Adj + prep + Subst (*furioso en la oficina*, *rico desde la infancia*)

Adj + prep + Inf (*atento al aceptar*)

Adj + prep + SENT (*contento desde que salimos, culpable hasta que la juzguen*)

Nevalenční doplnění může mít podobu příslovečného určení míry (na rozdíl od valenčního doplnění), které stojí v antepozici.

Adv + Adj (*muy furioso, demasiado rico*)

4.2.1 Sémantická klasifikace nevalenčních doplnění

Všechna nevalenční doplnění mají ze sémantického hlediska podobu jednoho z následujících okolnostních určení, nicméně okolnostní určení nemusí být nutně nevalenčním doplněním.

Přebíráme sémantickou klasifikaci od Zavadila a P. Čermáka (2010a, s. 449-463):

- 1) Okolnostní určení místa (CCI): *furioso en la oficina*
- 2) Okolnostní určení času (CCt): *rico desde la infancia, atento al aceptar*
- 3) Okolnostní určení způsobu (CCm)
  - a) Okolnostní určení vlastního způsobu (CCmod) *rico de esta manera*
  - b) Okolnostní určení komitativní (CCcomit) *hecho sin dinero*
  - c) Okolnostní určení míry (CCcant): *muy furioso, demasiado rico, poco seguro*
  - d) Okolnostní určení přirovnávací (CCcompar) *amable como ella, menos fiel que su perro*
  - e) Okolnostní určení společenství (CCcompañ): *feliz con ella*
  - f) Okolnostní určení agentu nebo kauzátoru (CCag / CCcaus) *elogiado por el público*
  - g) Okolnostní určení nástroje nebo prostředku (CCmedio / CCinstr): *hecho en ordenador*
  - h) Okolnostní určení látky nebo původu (CCorig / CCmater) *hecho con acelga*

i) Okolnostní určení zřetele (CCref): *agudo de ingenio, chato de nariz, amable de carácter*

j) Okolnostní určení výsledku děje (CCresult) *dividido en rebanadas*

4) Okolnostní určení příčinnosti

a) Okolnostní určení příčiny/důvodu (CCcausa): *impaciente por los nervios, contento por su matrícula de honor*

b) Okolnostní určení účelu (CCfin): *está atento para que lo escuche todo*

c) Okolnostní určení podmínky (CCcond): *libre bajo fianza*

d) Okolnostní určení přípustky (CCconces): *es rico a pesar de sus gastos*

4.3 Rozeznání valenčního a nevalenčního doplnění

V předchozích kapitolách jsme se již několikrát zmínili, že mnoho lingvistů ze španělského prostředí neodlišuje valenční a nevalenční doplnění, ať už za použití jakékoliv terminologie. V této podkapitole uvedeme některá z možných řešení a názorů, jak odlišit tyto dvě skupiny komplementů.

Bosque (1983, s. 1-3) si problém uvědomuje a navrhuje rozlišovat mezi aktančními (*complemento actancial*) a cirkumstanciálními (*complemento circunstancial*) komplementy adjektiva. Rozlišuje tedy případy *atento a sus deseos* a *atento al aceptar* nebo *impaciente por saber* a *impaciente por los nervios*. Upozorňuje, že se jedná o podobné kritérium, jaké používá Alarcos Llorach při rozlišení známých příkladů syntagmat *hablar de política* a *hablar de corrido*.

Vzhledem k možnosti antepozice jak valenčních, tak nevalenčních doplnění v případě, že se jedná o adjektivum ve verbonominálním predikátu, neslouží nám tato vlastnost jako rozlišující faktor (BOSQUE 1983, s. 2; P. ČERMÁK 1995 s. 31-32), srov.

a) *Hasta la muerte Juan fue fiel a sus ideas*. (valenční komplement)

b) *A sus ideas Juan fue fiel hasta la muerte*. (nevalenční doplnění)

V některých případech může antepozice působit nuceně v běžném jazyce, nicméně nemůžeme vymezit hranici gramatičnosti takovýchto případů, srov.

c) *A la gripe Juan es propenso.*

d) *De robo el acusado era culpable.*

Antepozice komplementu v atributivní funkci také není možným řešením. V mnoha případech je možná pouze postpozice, a to jak u valenčních, tak u nevalenčních doplnění (P. ČERMÁK 1995, s. 32), srov.

a) **A sus ideas fiel Juan se negó a ceder.*

b) **A sus ideas Juan fiel se negó a ceder.*

c) **Hasta la muerte fiel Juan se negó a ceder.*

d) **Hasta la muerte Juan fiel se negó a ceder.*

Vynechání daného doplnění nám také nepomůže zjistit, zda se jedná o valenční, nebo nevalenční doplnění. V případě valenčního potencionálního komplementu (a) stačí, aby byl přítomen v hloubkové struktuře věty. Tímto způsobem tedy můžeme odlišit pouze obligatorní komplementy (b), jejichž přítomnost je v povrchové struktuře nutná.

a) *Luis es culpable del robo*

a') *Luis es culpable*

b) *Luis es propenso a la gripe*

b') **Luis es propenso*

Bosque určuje pravidlo, podle kterého se bude řídit, a komplementy adjektiva pro něj tedy budou „aquellos que rigen la preposición que introducen“ (1983, s. 2). Pro Bosqueho se bude jednat u předložky *para* o komplement v případě *Es apto para el trabajo*, ale nebude komplementem v případě *Es apto para mí*. Dále v případech *suficiente para aprobar*, *listo para salir* a *demasiados para una persona* se jedná o komplement, ale v *joven para conducir* a *caro para lo que tiene* nikoli. Bosque poukazuje na problematiku předložky *para*, protože kdybychom posledně jmenované příklady označili za komplementy, bylo by podle něj těžké si představit stupňovatelná adjektiva, která by se nemohla pojit s touto předložkou a komplementem. U ostatních předložek používá stejná kritéria a v *divisible entre cuatro* se jedná o komplement, zatímco v *grande entre los grandes* nikoli. Stejně tak *experto en su trabajo* a *harto en su trabajo*. U předložky *con* je zapotřebí zpřesnit dané pravidlo. Nemůžeme stejně

analyzovat *Es amable con ella* a *Es feliz con ella*, protože druhé použití této předložky je okolnostní určení společenství (šp. *circunstante de compañía*) a může se objevit s mnoha predikáty vyjadřujícími děj nebo stav (např. *trabajar, dormir*).

V této práci se budeme řídit podle Bosqueho kritéria, které je v souladu s pojetím valence v bohemistice.

4.4 Odlišení adjektiv s potenciálním valenčním komplementem a adjektiv s nevalenčním doplněním

V některých případech může být složité rozlišit, zda se jedná o potenciální komplement, či nikoli. V takových případech adjektivum vytváří pro komplement pozici, která může a nemusí být obsazena. Problematická jsou zejména adjektiva, u kterých je pozice v naprosté většině případů neobsazena (srov. *enfermo, vacío*), tj. adjektivum se vyskytuje bez svého komplementu. Existují také adjektiva, u kterých P. Čermák (1995, s 46-48) uvažuje, jestli se nejedná o významový posun, kdy jeden z významů komplement vyžaduje a ten druhý se objevuje jen v absolutním užití (srov. *susceptible* ve významu *nedůtklivý*). Pokud při naší analýze narazíme na adjektivum, kde evidentně došlo k takovému významovému posunu a nedá se objasnit elipsou, budeme zkoumat pouze jeho valenční variantu.

4.5 Vztah mezi slovesnou a adjektivní valencí

Adjektivum se stejně jako sloveso může pojít s valenčními i nevalenčními doplněními. Adjektivum v predikativní funkci vždy vyžaduje jedno valenční doplnění, kterým je subjekt, v atributivní funkci je tímto doplněním řídící substantivum. Většina valenčních adjektiv jsou deverbativa a jejich valence je v mnoha případech stejná jako u slovesa, ze kterých jsou odvozena (*a*).

a) tiende al consenso

a') tendente al consenso

Adjektiva odvozená od sloves „přejímají od základového slovesa jeho valenční pole; (...) je proto vhodné vykládat jejich valenční rozvíjení jako výsledek transformace

základní větné struktury ZVS se slovtvorně základovým slovesem“ (MČ 1987, s 67-68). Jak jsme vysvětlili v kapitole 3, v naší práci se až na výjimky o deverbativa zajímat nebudeme.

b) resiste a las enfermedades > resistente a las enfermedades

Ovšem i adjektiva neodvozená od sloves vyžadují valenční doplnění. Další podobností mezi valencí adjektivní a slovesnou je to, že všechna adjektiva vyžadující valenční doplněním mohou být predikativy. Podle MČ (1987, s. 67) tato vlastnost dokazuje, že „adjektivní valence má výraznou funkci větotvornou.“

5. VLASTNOSTI KOMPLEMENTU ADJEKTIVA

5.1 Obligatorní a potenciální komplementy

Valenční komplementy adjektiva, ale samozřejmě i jiných slovních druhů, mohou být obligatorní nebo potenciální (neobligatorní). Hlavní pozornost lingvistů vždy směřovala ke zkoumání obligatornosti komplementů u sloves, u kterých můžeme najít celou řadu testů pro odlišení potenciálních a obligatorních doplnění. „Lingvisté pracující s rovinným popisem jazyka obvykle hledají kritéria pro zjišťování přítomnosti komplementu na rovině sémantické, je-li komplement na rovině syntaktické nevyjádřen.“ (P. ČERMÁK 1995, s. 41)

Prouzová (1983, s. 266) definuje dohromady valenční členy, které rozvíjí substantivum, adjektivum nebo sloveso. Obligatorní jsou podle ní „členy, jejichž realizace je v rovině formálně syntaktické nezbytná pro vytvoření sémanticky úplné a gramaticky správné věty“. Neobligatorní, tedy potenciální jsou podle autorky „členy, jejichž nerealizování (,nulová‘ realizace) nezpůsobuje, že věta je mluvčími považována za neúplnou a mluvnicky nesprávnou (...) (tamtéž).

Bosque si jako jeden z mála hispanistů všímá rozdílu mezi obligatorním a potenciálním doplněním: „No todos los adjetivos que seleccionan un complemento lo exigen. En este punto es muy difícil trazar, sin embargo, una línea clara de demarcación, aunque los casos extremos (*Luis es culpable* frente a **Luis es propenso*) se pueden caracterizar sin dificultad“ (BOSQUE 1983, s. 7).

Bosque v GDLE (1999, s. 259) uvádí několik příkladů obligatorních doplnění, u kterých nelze vynechat komplement v závorkách.

- *Una persona falta *(de recursos)*
- *Resultaba atentatorio *(contra la libertad de los ciudadanos)*
- *Sigo ávido *(de noticias)*

5.2 Elipsa potenciálních komplementů

Jak jsme již uvedli v předchozí podkapitole (5.1), potenciální komplementy nemusí být vyjádřeny na syntaktické rovině, ale jsou přítomny na rovině sémantické. V takových případech se jedná o elipsu a její důvody mohou být různé.

Bosque (1999, s. 259-269) popisuje tři případy, kdy se adjektiva vyskytují bez svého komplementu:

1) K chybějícím komplementům se anaforicky odkazuje (kontextová elipsa). Z těchto příkladů je evidentní, že je nemyslitelné, aby někdo byl *alérgico*, *adicto* a *immune* aniž by to bylo (*a algo*). *Culpable* a *partidario* (*de alguna cosa*) fungují stejně.

- *También yo soy alérgico.*
- *Fue declarado culpable.*
- *¿Desde cuándo es adicto?*
- *Era immune.*
- *Dijo que no era partidario.*

2) Pragmatické faktory: někdy informace není známa z bezprostředního kontextu, nýbrž z informací nebo znalostí sdílených mluvčími.

Juan es creyente. (v naší společnosti se bude předpokládat *,en Dios'*)
Mi casero vive en el piso superior. (*,a aquel que estamos ahora'*)

V druhém případě poloha účastníků komunikační situace přináší relevantní informace (*deixe*). Častější jsou případy, kdy jsou chybějící komplementy chápány jako všeobecné (např. *desleal*, *fíel*, *crítico*, *receloso*). Bosque poznamenává, že v některých případech může být interpretace významu adjektiva dvojznačná. V příkladu (*a*) by se adjektivum chovalo jako naše první skupina a v příkladu (*b*) jako ta druhá, srov.

María era diferente.
a)...de la entidad (o la situación) presentada antes.
b)...de los demás en general.

3) Komplementy symetrických adjektiv. Všeobecně by se dalo říct, že tato adjektiva se chovají velmi specificky, protože v singuláru vyžadují komplement a v plurálu nikoli, srov.

a) Estas oraciones son sinónimas.

b) *Esta oración es sinónima.

c) Esta oración es sinónima de aquella.

a') Gómez y Pérez son tocayos.

b') *Gómez es tocayo.

c') Gómez es tocayo de Pérez.

Některá symetrická adjektiva se chovají jako ta ze skupiny (1) a bez problému můžeme interpretovat věty typu (*d*). Podle Bosqueho jsou právě některá symetrická adjektiva velice zajímavá díky jejich možnosti vyskytnout se bez komplementu (*e*). Oproti tomu v příkladu (*f*) uvádíme standardní chování těchto adjektiv.

d) Mi situación es parecida. / Su sobrina era igual.

e) Picasso es un pintor contemporáneo. (,nuestro')

f) Mozart y Haydn eran contemporáneos. (,el uno del otro')

5.3 Odlišení sémanticky obligatorních a neobligatorních doplnění

Panevová (1980, s. 29-32) odlišuje sémanticky obligatorní a neobligatorní doplnění sloves za pomoci dialogového testu. V tomto testu se ptáme na doplnění, které zkoumáme, srov.

A: „Jan právě přišel.“

B: „Kam?“

A: „Nevím.“

Pokud není možná odpověď „nevím“, budeme považovat doplnění daného slovesa za sémanticky obligatorní a na povrchové rovině syntaxe lze za určitých kontextových podmínek vypustit. Tím se odlišují od doplnění sémanticky obligatorních, která jsou obligatorní i na syntaktické rovině.

5.4 Faktory ovlivňující výskyt a podobu komplementu (kvantifikace)

Faktor, který zde budeme zkoumat, bude kvantifikace valenčního adjektiva a její vliv na podobu komplementu. Kvantifikovat vlastnost adjektiva mohou příslovce míry.

Nejčastějšími kvantifikátory adjektiv jsou: *mucho/muy, bastante, demasiado, harto, más, menos, algo, nada, poco, medio, un tanto, tan, cuán, atd.*

Některá adjektiva nemohou být ze sémantických důvodů kvantifikována (srov. *exento, carente, falta*) a nelze je ani stupňovat. Jiná adjektiva (srov. *repleto*) již ve svém významu obsahují míru určité vlastnosti. Tato adjektiva tedy nepřipouští kvantifikaci, ať už se objevují s komplementem, nebo bez něj.

Ostatní adjektiva mohou být kvantifikována, ať už se vyskytují se svým komplementem, nebo bez něj (srov. *contento, atento*).

a) estaba demasiado contento de haber vuelto

a') estaba demasiado contento

b) estuvieron muy atentos al discurso

b') estuvieron muy atentos

V praktické části této práce – v kapitole 8 – budeme podrobněji analyzovat vybraná adjektiva na jazykových korpusech.

5.5 Atributivní funkce adjektiva

Valenční adjektiva mohou mít ve větě buď funkci predikativní (viz. 5.6), nebo atributivní. V atributivní funkci valenční adjektivum rozvíjí řídící substantivum. P. Čermák (1997, s. 35-41; 1995 s. 35-40) se věnuje postavení valenčního adjektiva a všimá si, že ve většině případů se valenční adjektivum rozvité komplementem nachází za řídícím substantivem, srov.

a) es un hombre propenso a las enfermedades

b) *es un propenso hombre a las enfermedades

c) *es un propenso a las enfermedades hombre

Autor se také věnuje adjektivům, která se ne vždy musí objevit se svým komplementem nebo ho vyžadují jen některé z jeho významů. Jestliže se takové adjektivum objeví bez svého komplementu, je možná jeho antepozice (*a*), která je sice méně obvyklá než (*b*), přesto je gramaticky správná. Pokud se ale objeví s komplementem, je možná pouze postpozice (*c*, *d*, *e*), srov.

a) es una difícil tarea

b) es una tarea difícil

c) es una tarea difícil de cumplir

d) *es una difícil de cumplir tarea

e) *es una difícil tarea de cumplir

Autor upozorňuje, že při svém výzkumu zjistil, že existuje sémantická skupina *totožnost nebo podobnost dvou entit* (srov. ČERMÁK 1995, s. 39 a 119-121; 1997 s. 37), jejichž adjektiva mohou být anteponována substantivu (*f*), i když se vyskytují se svým komplementem.

f) Analizamos distintas frases de las que nos había dado el profesor de sintaxis.

Valenční adjektiva s komplementem se sice ve většině případů objevují za svým řídicím substantivem, nicméně vzhledem k předchozí sémantické skupině lze říci, že se adjektiva nechovají jednotně.

5.6 Volba sponového slovesa *ser/estar* v predikativní funkci adjektiva

U této charakteristiky se budeme věnovat sponovému slovesu ve verbonominálním predikátu, které se pojí s valenčním adjektivem ve funkci predikativu. Funkce atributivní je popsána v předchozí části 5.5. Valenční adjektiva jsou charakterizována tím, že všechna mohou být predikativy. Adjektiva, která takovou vlastnost nemají, jsou nevalenční. Nicméně nemůžeme takovou vlastnost použít pro diferenciaci valenčních a nevalenčních adjektiv, protože ne každé adjektivum s funkcí predikativu je valenční. (srov. PROUZOVÁ 1983, s. 265; ČERMÁK 1995, s. 35)

Jednou ze zajímavostí španělštiny je volba sponového slovesa adjektivem. Některá adjektiva, bez ohledu na komplement, se mohou pojit jen s jedním ze sponových sloves

(např. *estar lleno*). V naší práci nás budou nejvíce zajímat adjektiva, která se mohou pojit s oběma slovesy. Budeme sledovat volbu spony v případě, je-li adjektivum bez svého komplementu, tedy v absolutním užití (komplement je přítomen pouze na sémantické rovině) nebo objevuje-li se se svým komplementem (je přítomen i na syntaktické rovině). Volba spony může odrážet rozdíl mezi trvalou (*ser*) a přechodnou (*estar*) vlastností. Ačkoli se jedná o velmi časté rozlišení, v žádném případě se nejedná o pravidlo.

Bosque (1999, s. 261-263) si všímá, že některá adjektiva typu *atento*, *celoso* označují trvalé vlastnosti jedince, pokud se vyskytují bez komplementu. Tato úvaha je založená na tom, že mnoho z těchto adjektiv se bez komplementu vyskytuje se sponovým slovesem *ser* a ne *estar* (příklady převzaty z GCC 2008, s. 662):

a) *Un hombre atento = El hombre es atento*

a') *El hombre está atento*

b) *Un hombre celoso = El hombre es celoso*

b') *El hombre está celoso*

Druhá možnost každého příkladu je samozřejmě gramaticky správná, ale už se nejedná o trvalou vlastnost a tím se liší od první varianty uvedených příkladů. Tato stejná adjektiva vyjadřují přechodné vlastnosti, pokud se objevují s komplementem a pojí se sponou *estar* (příklady převzaty z GCC 2008, s. 662):

a) *María (está / *es) atenta a tus sugerencias*

b) *Esta persona (está / *es) celosa del éxito de sus compañeros*

Tyto změny ve výběru spony *ser/estar* ovšem můžeme použít jen v některých případech. Např. adjektiva *capaz* a *digno* mění svůj význam podle toho, jestli se objevují s komplementem nebo bez něj, srov.

a) *Es una persona digna (íntegra)*

a') *Es una persona digna de mejor trato (merecedora)*

b) *Un hombre capaz (capacitado)*

b') *Un hombre capaz de mayores disparates (del que cabe esperar...)*

Existují také případy, kdy se adjektivum s komplementem může pojit s oběma sponovými slovesy, ale bez komplementu pouze s jedním. (ČERMÁK 1995, s. 59), srov.

a) Juan me es cercano / Juan está cercano a María

a') *Juan es cercano / Juan está cercano

Další možností jsou adjektiva, která se mohou pojit s komplementem jen s jedním sponovým slovesem (*estar*), v absolutním užití s oběma. Zde možnost komplementu zcela závisí na výběru slovesa *ser/estar*. Následující příklady přebírá Bosque (1999, s. 263) od Di Tullio (1997a), srov.

a) Es atento (*a las órdenes)

a') Está atento (a las órdenes)

b) Es seguro (*de lo que quiere)

b') Está seguro (de lo que quiere)

c) Es ansioso (*de regresar)

c') Está ansioso (de regresar)

Adjektiva, která se pojí se *ser* i *estar* (a označují proto buď inherentní, nebo přechodné vlastnosti), převážně nepřijímají komplement v prvním případě (srov. Bosque 1999, s. 263). Tato definice se samozřejmě netýká těch, která se pojí pouze s jedním sponovým slovesem (*Es partidario de...; Es propenso a...; Está contento de...; Está oculto a...*).

6. FORMÁLNÍ PODOBA KOMPLEMENTU

Formální podoba valenčního komplementu ve španělštině může být jmenná (substantivum), infinitivní (infinitiv jednoduchý nebo složený) a větná (vedlejší věta s indikativem nebo subjunktivem).

Budeme pracovat s více než šedesáti valenčními adjektivy, která jsme si vymezili v kapitole 3. Uvědomujeme si, že je to jen malá část valenčních adjektiv, nicméně k účelům této práce považujeme daný vzorek za dostačující. Uvedená data by se pochopitelně mohla lišit, kdybychom zkoumali větší část adjektiv, přesto se však domníváme, že pokud je nějaký jev okrajový, nebo naopak široce zastoupený, měl by to náš vzorek ukázat.

- Valenční adjektiva vyžadují v 95 % jmenný komplement (ať už jako jedinou variantu nebo v kombinaci s ostatními) a 33 % valenčních adjektiv z našeho vzorku se pojí pouze se jmenným komplementem.
- Více než polovina adjektiv v námi sestaveném vzorku (63 %) vyžaduje jako komplement jednoduchý infinitiv a v 17 % infinitiv složený, přičemž složený infinitiv se vyskytuje pouze u adjektiv, která připouští i jednoduchý infinitiv.
- V 30 % vyžadují valenční adjektiva větný komplement, kde sloveso ve vedlejší větě v subjunktivu (17 % ze všech adjektiv) převažuje nad indikativem (7 % ze všech adjektiv).

Nejčastějšími kombinacemi komplementů valenčních adjektiv se budeme zabývat v kapitole 8.

6.1 Substantivní (jmenná) podoba komplementu

Ke jmenným komplementům budeme řadit i ekvivalenty substantiva (např. zájmena: *amable con ella*) (ČERMÁK 1995, s. 53). Z našeho výzkumu jsme zjistili, že většina španělských valenčních adjektiv patří do této skupiny a připouští komplement v substantivní podobě. Nicméně ne všechna adjektiva se mohou pojit se jmenným komplementem. U adjektiv typu *difícil* – *difícil de arreglar* je nemyslitelné místo infinitivu jednoduchého spojení se substantivem **difícil de arreglo*.

6.2 Infinitivní podoba komplementu

Bosque (1983, s. 9) poznamenává, že ze všech možných syntaktických struktur, kterých může komplement adjektiva nabýt, byla právě tato nejvíce zkoumána, a to především představiteli generativní gramatiky. Hlavní důvod je možnost pasivní interpretace infinitivu (např. *difícil de arreglar*), i když je v aktivní formě.

6.2.1 Jednoduchý a složený infinitiv – interpretace času

Podle Bosqueho (1983, s. 10) se rozdíl mezi infinitivem jednoduchým a složeným někdy označuje jako rozdíl mezi „prézentním infinitivem“ a „minulým infinitivem“. V případě „minulého infinitivu“ je důvodem pojmenování možnost spojení s adjektivy s orientací do minulosti⁵ (*culpable de haberlo hecho*), zatím co infinitiv jednoduchý se může vyskytovat s adjektivy orientovanými jak do budoucnosti, přítomnosti, tak i minulosti, a proto je také mnohem četnější. Všechna adjektiva, která jsme zkoumali a která se pojí se složeným infinitivem, připouští i jednoduchý infinitiv. Bosque (1983, s. 12) popisuje, že pokud bude sponové sloveso v přítomném čase, infinitiv může být interpretován:

- a) v přítomném čase: *contento de tener suerte, consciente de saber*
- b) v minulém čase: *culpable de robar (=de haber robado), condenado por matar*
- c) v budoucím čase: *ansioso por volver*

Některá adjektiva připouští kombinace (a) a (c), např. *seguro de oír la verdad*, jiná připouští (a) a (b), např. *satisfecho de encontrar a Pedro*. Podle Bosqueho (tamtéž) se žádné adjektivum nemůže interpretovat jako (b) i (c) ve stejném kontextu.

Bosque v GDLE (1999, s. 246-247) uvádí následující příklady a upozorňuje, že pokud porovnáme tyto dvojice syntagmat, zaznamenáme, že dvojice (d) má stejný význam, naproti tomu dvojice (e) nikoli. V příkladech (d) totiž adjektivum volí retrospektivní infinitivy z lexikálních důvodů, protože *culpable*, označující vinu, může odkazovat

---

⁵ Existují ovšem i výjimky, kdy adjektivum připouští infinitiv složený, ale nejedná se o orientaci do minulosti.

pouze do minulosti. Proto je ve španělštině⁶ přítomnost složeného infinitivu (*haber*), který vyjadřuje právě retrospektivitu, volitelná.

d) Culpable de asesinar al policía.

d') Culpable de haber asesinado al policía.

e) Contento de estar allí.

e') Contento de haber estado allí.

Bosque (1983, s. 10; 1999, s. 245) také upozorňuje na další možné rozlišení, a to podle závislosti infinitivu na čase hlavního slovesa. Infinitiv na něm může být nezávislý (*estaba/está contento de haber ido*), nebo závislý (*estaba/*está dispuesto a haber ido*). V následujících příkladech (f) a (g) je sponové sloveso obou vět v přítomnosti, nicméně interpretace těchto infinitivů není stejná. Adjektivum *ansioso*, vyjadřující vůli, má orientaci do budoucnosti, zatímco *culpable* interpretujeme retrospektivně a je zřejmé, že vina se může vztahovat pouze k minulým událostem.

f) Está ansioso de sacar a la luz el informe.

g) Es culpable de sacar a la luz el informe.

6.2.2 Rod – aktivní a pasivní forma komplementu

Mnoho adjektiv vyžaduje komplement v aktivní formě. Máme tím na mysli jak syntagmata (*contento de llegar, propenso a tener fiebre*), tak i syntagmata (*difícil de decir, capaz de encontrarlo*), mezi nimiž jsou sémantické rozdíly, protože interpretace druhé skupiny příkladů, ačkoli se jedná o aktivní formu, je pasivní. (BOSQUE 1983, s. 10)

Některá adjektiva připouští pasivní infinitiv (*deseoso de ser amado, digno de ser alabado*), oproti tomu jiná nikoli (**capaz de ser encontrado, *difícil de ser arreglado*). Jak jsme již uvedli výše, adjektiva typu *difícil* vyžadují infinitivní komplement v aktivní formě, ale mají pasivní význam, a proto není možné jejich spojení s pasivním infinitivem. (BOSQUE 1983, s. 10)

---

⁶ Podle Bosqueho a Torregy (1995) tomu tak není ve všech románských jazycích (BOSQUE 1999, s. 246).

6.2.3 Interpretace hloubkového subjektu infinitivu

Infinitiv je neurčitý (nefinitní) tvar slovesa a kromě kategorie času, o které jsme se již zmínili výše, postrádá také kategorii osoby, kterou musíme sémanticky interpretovat. Bosque (1983, s. 10 a 1999, s. 244-245) podotýká, že infinitivy, které komplementují adjektiva, nemohou včlenit svůj vlastní subjekt (*a*). Výjimkou jsou např. zájmena v kontrastivní funkci (*b*).

a) Es digno de recibir (Juan) el premio. / Juan está dispuesto a ganar (Pedro) la carrera.

b) Seguro de tener él la razón.

Předchozí příklady (*a*) reprezentují nejčetnější skupinu, kde hloubkový subjekt infinitivu je totožný se subjektem sponového slovesa. Čermák (1995, s. 55) uvádí další možnost, kde je hloubkový subjekt infinitivu všeobecný (*c*).

c) Es difícil de decir.

6.3. Větná podoba komplementu

Větný komplement může mít podobu buď vedlejší věty se slovesem v indikativu, nebo v subjunktivu. Mnoho adjektiv také připouští tzv. nepřímé otázky (šp. interrogativas indirectas). Můžeme mít proto také tyto konstrukce (BOSQUE 1983, s. 8), srov.

a) revelador de cómo actúan / dudoso de si debía ir / experto en cómo se hace

b) *digno de quién... / *deseoso de qué... / *opuesto a cómo...

6.3.1 Slovesný způsob ve větném komplementu

Adjektiva, která nejsou negována ani kvantifikována, si vybírají slovesný způsob vedlejší věty, která je jejich komplementem. Podle našeho výzkumu si malé množství adjektiv vybírá indikativ ve svém větném komplementu (*es consciente de que vivimos/*vivamos en un mundo plurilingüe, está segura de que podemos ganar*), pokud sloveso v hlavní větě není negováno. Negace oproti tomu vyžaduje subjunktiv (*no está segura de que podamos/*podemos ganar*). Nejčastější variantou bude větný

komplement se slovesem v subjunktivu (*está ansioso de que el mundo lo vea/*ve, puedes estar contento de que no te echen/*echan*). Většina adjektiv, která mají větný komplement se subjunktivem, vyžaduje, aby byl subjekt hlavní a vedlejší věty odlišný (*a*). V případě shody subjektu je nezbytné použití infinitivu (*b*). Pokud je v našich příkladech *Diego* ten, kdo má vařit, není varianta (*c*) možná.

a) Diego está deseoso de que Adriana cocine.

b) Diego está deseoso de cocinar.

c) *Diego está deseoso de que cocine.

Adjektiva, která se pojí s indikativem, nejsou podrobena tomuto omezení.

d) Diego está seguro de que Adriana cocina bien.

e) Diego está seguro de cocinar bien.

f) Diego está seguro de que cocina bien.

Nakonec velmi málo adjektiv se může v různých kontextech pojit s oběma způsoby (BOSQUE 1983, s. 8-9), srov.

g) confiado en que tiene/tenga...

h) satisfecho de que puede/pueda...

7. METODOLOGIE PRÁCE

7.1 Použité jazykové korpusy

K analýze jazykového materiálu použijeme jazykový korpus, který „zobrazuje jazykové jevy v jejich přirozeném kontextu, a umožňuje tak vytvářet na reálných datech podložený jazykový výzkum v rozsahu, který byl dříve nemyslitelný“ (WIKI ČNK 2014b). Jedná se o rozsáhlý soubor textů, ve kterých lze vyhledávat díky jednotnému formátu v elektronické podobě. Pro tuto práci jsme vybrali korpus InterCorp a korpus CREA.

7.1.1 Korpus InterCorp

Akademický projekt realizovaný na Ústavu Českého národního korpusu (ÚČNK) pod záštitou Ministerstva školství České republiky obsahuje mnoho typů korpusů pro různé výzkumy. Jedním z korpusů ÚČNK je i paralelní synchronní korpus InterCorp dostupný pro 32 cizích jazyků a češtinu, která je tzv. pivot (česká verze textu – originál nebo překlad – je zarovnaná s jednou nebo více verzemi cizojazyčnými). Od verze 6 lze korpus považovat za referenční, protože jsou všem uživatelům přístupné starší, neměnné verze. Korpus je dostupný online pro registrované uživatele pro neziskové účely a je nejefektivnějším moderním nástrojem pro lingvistický výzkum. Na projektu InterCorp se podílejí pedagogové a studenti FF UK a spolupracovníci ÚČNK.

Jádrem korpusu jsou ručně zarovnané převážně beletristické texty, ale i automaticky zpracované texty, tzv. kolekce (publicistické články a zpravodajství z webových stránek *Project Syndicate* a *Presseurop*, právní texty Evropské unie z korpusu *Acquis Communautaire* a zápisy jednání Evropského parlamentu z let 2007–2011 z korpusu *Europarl*). V korpusu lze vyhledávat dvojjazyčně pro potřeby kontrastivní lingvistiky, ale i samostatně v každém z cizích jazyků zvlášť. V naší práci nás bude zajímat právě možnost vyhledávání pouze ve španělštině.

Budeme pracovat se šestou verzí z 8. 4. 2013, která obsahuje 138 779 000 slov v cizojazyčných textech v jádru a 728 508 000 slov v kolekci. V naší práci budeme používat španělskou část tohoto korpusu, která obsahuje 497 134 slov, nicméně

nebudeme pracovat s celým španělským korpusem. Pro naši práci jsme si vytvořili subkorpus, který má velikost 23 118 176 (z celkem 73 002 746 pozic⁷). Využili jsme strukturního atributu *txtype* (textový typ) pro výběr našeho subkorpusu, který obsahuje drama, literaturu faktu, poezii, prózu, publicistiku (komentáře), publicistika (zprávy) a různé. Stranou jsme nechali právní texty a zápisy debat, protože se jedná o velké subkorpora, které by zkreslovaly naše výsledky, a jazyk těchto textů není předmětem našeho zájmu.

Pro vyhledávání v InterCorpu budeme používat Kontext, nejnovější vyhledávač z konce roku 2013. Předností tohoto korpusu je jeho lemmatizace a morfologické označování, i když zatím jen částečné. Pro maximální přesnost vyhledávání a obdržení pouze žádoucích výsledků jsme použili vyhledávání pomocí dotazu CQL (Corpus Query Language).

Pro vyhledání adjektiv, za kterými následuje předložka, jsme použili CQL dotaz:

[tag="ADJ"] [tag="(PREP|PREP/DEL)"]

Jsme si vědomi, že komplement nemusí stát hned za svým řídícím adjektivem, nicméně procento těchto případů považujeme za zanedbatelné, a proto v celém našem výzkumu budeme počítat jen s bezprostředním kontextem napravo od zkoumaného adjektiva.

Pro vyhledání konkrétního adjektiva s předložkou a následné zjištění formální podoby jeho komplementu jsme používali několik možných způsobů vyhledání. Řídili jsme se podle toho, s jakou nesnází jsme se v korpusu střetli. Nakonec jsme upřednostnili použití pozičního atributu *word* v kombinaci s regulárními výrazy, protože ne všechna adjektiva jsou správně lemmatizována a takto jsme mohli dosáhnout co nejpřesnějšího výsledku. Stejný postup jsme použili i na předložky.

[word="próxim[ao]s?"] [word="al?"]

Některá naše adjektiva se formou shodují např. se substantivy (*experto*), proto jsme pro dosažení co nejpřesnějších výsledků přidali poziční atribut *tag* (morfologická značka) pro adjektiva:

---

⁷ V InterCorpu je pozice „jedno grafické slovo (odděleno z obou stran mezerou). Samostatnou pozici ovšem většinou tvoří i interpunkční značky, které při sazbě často bezprostředně sousedí se slovem.“ (WIKI ČNK 2014c)

[word="expert[ao]s?"& tag="ADJ"] [word="en"]

Některá adjektiva jsou v korpusu velmi frekventovaná, a pokud jsme chtěli vědět (aniž bychom ručně prohledali všechny výskyty), zdali adjektivum se svou předložkou připouští komplement v podobě jednoduchého infinitivu (*a*), nebo složeného infinitivu (*b*) či vedlejší věty (*c*), dotazy byly následující:

a) [word="próxim[ao]s?"] [word="al?"] ([tag="VMinf"] |
[tag="VCLinf"] | [tag="VEinf"] | [tag="VLinf"] | [tag="VSinf"])

b) [word="próxim[ao]s?"] [word="al?"]
[word="haber(lo|la|se|me|te|los|las|nos|os|les|le)?"]

c) [word="próxim[ao]s?"] [word="al?"] [word="que"]

Jak jsme již zmínili výše, naším dalším úkolem bylo zjistit u adjektiv, která mohou mít potenciální komplement, jak často se vyskytují v absolutním užití a jak často s předložkou a komplementem. Pro vyhledání absolutního užití daného adjektiva jsme zvolili možnost, kdy za adjektivem nenásleduje žádná předložka (*d*). Morfologická značka adjektiva nebyla opět nepřesnější variantou, a proto jsme raději dané předložky vypsali. Abychom zjistili frekvenci adjektiva s přeložkou, použili jsme stejného vyhledávání jako při analýze formální podoby komplementu (*e*).

d) [word="próxim[ao]s?"]
[word!="(del?)"|(al?)"|(con)"|(contra)"|(en)"|(entre)"|(por)"|(para)"]

e) [word="próxim[ao]s?"] [word="al?"]

Dále jsme také využili schopnost InterCorpu vyhledávat kolokace (viz. **2.1.2.3**). U kolokací nás budou zajímat slova, která se nachází napravo od adjektiva s předložkou ve vzdálenosti od jednoho do tří slov. Kolokace budeme uvádět ve tvaru lemma (základní slovníkový tvar), protože nás zajímá především význam. Také se ale zmíníme o slovních tvarech, které tato lemmata obsahují. Kolokace budeme třídit dle funkce *MI score*⁸, která vychází z teorie informace, kde je pro jevy *x* a *y* definována v (*a*):

$$a) I(xy) = \log_2 \frac{p(xy)}{p(x)p(y)}$$

---

⁸ zkratka z angličtiny pro *mutual information*

$$b) MI(xy) = \log_2 \frac{\frac{f(xy)}{N}}{\frac{f(x)}{N} \frac{f(y)}{N}} = \log_2 \frac{N f(xy)}{f(x)f(y)}$$

„ $p(x)$ je pravděpodobnost jevu x , $p(y)$ pravděpodobnost jevu y a $p(xy)$ je pravděpodobnost, že jevy x a y nastanou současně. V případě slov v korpusu rozumíme $p(x)$ pravděpodobnost výskytu hledaného slova x , podobně $p(y)$ pravděpodobnost výskytu slova y a $p(xy)$ pravděpodobnost výskytu slova y v kontextu slova x . Vzhledem k tomu, že pravděpodobnosti slov v jazyce nám nejsou bezprostředně známy, musíme jejich hodnotou aproximovat relativní frekvenci slova v korpusu, která se počítá jako podíl zjištěné frekvence slova k celkové velikosti korpusu (N). Po dosazení do vzorce dostaneme (b).“ (WIKI ČNK 2014a)

Nevýhodou třídění výsledků podle *MI score* je zvýhodňování dvojic slov s malou frekvencí, nicméně lze nastavit spodní hranici frekvence, která nám pomůže tyto případy vyřadit. U každého adjektiva proto musíme nastavit jinou hranici minimální frekvence podle celkového výskytu daného adjektiva. Nevýhodou našeho korpusu je, že není vyvážený podle typů textů, což může ovlivnit výsledky kolokací. Pokud jsou kolokace z jednoho dokumentu nebo od jednoho autora, vyřazujeme je. Předmětem naší práce není zkoumat individuální autorské kolokace.

7.1.2 Korpus CREA

Korpus CREA (*Corpus de Referencia del Español Actual*) je referenční korpus. Poslední verze 3.2, se kterou budeme pracovat, je z června 2008 a obsahuje 160 miliónů slov. Korpus lze rozdělit na korpus psaného a mluveného jazyka (přepisy nahrávek). Psaný korpus obsahuje více než 154 miliónů slov v textech z let 1975 – 2004 ze všech španělsky mluvících zemí. Texty jsou zařazovány do korpusu podle různých kritérií: (RAE 2014a, RAE 2014c) chronologické, geografické, tematické atd. Polovina textů pochází ze Španělska a druhá polovina z ostatních španělsky mluvících zemí. Obsah psaného korpusu tvoří 49 % knihy, 49 % tisk a 2 % různorodé texty. Korpus je přístupný bez registrace na webové stránce *Real Academia Española* (RAE 2014b).

V naší práci necháme stranou mluvený korpus, protože oblastí našeho zájmu je především psaný jazyk. Pracovat tedy budeme s rozsáhlým psaným korpusem. Výhodou korpusu CREA je především jeho velikost.

Avšak korpus CREA má velice omezené možnosti vyhledávání a třídění výsledků. Během hledání kombinatorických možností adjektiva jsme narazili na několik problémů. Při vyhledávání jednotlivých adjektiv a jejich předložek v mnoha případech nebyly k nahlédnutí konkordance kvůli příliš častému výskytu v korpusu (systémová limitace – zobrazuje se max. 2000 dokumentů a prvních 1000 výskytů). Pro zobrazení konkordancí jsme si museli časově vymezit dokumenty, ve kterých hledáme. Výsledky jsme setřídili podle abecedy prvního slova vpravo (*Dcha (1)*). Navíc korpus rozlišuje malá a velká písmena, ale neumožňuje vypnutí této funkce.

Korpus CREA není lemmatizován, a proto jsme pro vyhledání všech tvarů daného adjektiva a předložky (*a*) použili dostupných regulárních výrazů (*comodín*).

a) content* de? / referente? a?

Vzhledem k tomu, že jsme věděli, jaké jsou kombinatorické možnosti valenčních adjektiv s předložkou, mohli jsme se u frekventovaných případů rovnou ptát, zdali se pojí s infinitivem nebo s vedlejší větou.

Pro vyhledání komplementu adjektiva v podobě jednoduchého infinitivu (*a*) jsme chtěli použít jeden ze dvou regulárních výrazů, které nám CREA nabízí. Hodlali jsme využít tří možných zakončení infinitivů ve španělštině (*-ar*, *-er*, *-ir*). Nicméně tento dotaz nefungoval a korpus po nás požadoval zjednodušení dotazu, protože byl příliš komplikovaný. Dokonce i po odstranění regulárního výrazu u adjektiva korpus oznámil chybu. Nezbylo nám nic jiného než projet výsledky ručně nebo zkoušet infinitivy frekventovaných sloves (*b*) nebo těch, která by se mohla pojit s naším adjektivem (*c*).

a) propens* a *ar / propens* a *er / propens* a *ir

b) propens* a tener

c) propens* a sufrir

Vyhledání komplementu v podobě složeného infinitivu (*d*) bylo podstatně jednodušší.

d) content* de haber*

Nejčastější spojení adjektiva s předložkou a jeho komplementu v podobě vedlejší věty (*e*) se realizuje pomocí vztažného zájmena *que*. Poté bylo nutné pročíst konkordance a zjistit, jestli je sloveso komplementu v indikativu nebo v subjunktivu.

e) content* de que

Jmenný komplement byl ve většině případů velmi frekventovaný a odhalili jsme ho hned v první fázi vyhledávání. V opačném případě korpus CREA neposkytuje možnost, jak najít např. všechna substantiva, která by stála bezprostředně za naším adjektivem s předložkou. Korpus CREA totiž není morfologicky označován (oproti InterCorpu), což považujeme za jeden z jeho nedostatků.

Vzhledem k výše zmíněným limitacím tohoto korpusu jsme při zjišťování poměru mezi absolutním užitím a užitím s předložkou měli velmi ztíženou práci. Mnohá adjektiva se svojí formou shodují se substantivy a v korpusu CREA není možnost vypsát pouze výskyty dané formy jako adjektiva. Rozhodli jsme se, že pro tuto část výzkumu nepoužijeme korpus CREA a naše data budou plně záviset na InterCorpu (pokusili jsme se o určení poměru „adjektiva bez přeložky“ a „s předložkou“ i v korpusu CREA a porovnali jsme, jestli výsledná procenta odpovídají těm z InterCorpu v případech, kde omezené možnosti vyhledávání umožňovaly dopracovat se k nějakému výsledku).

8. ANALÝZA JAZYKOVÉHO MATERIÁLU

V následující analýze jazykového materiálu zkoumáme kombinatoriku valenčních adjektiv. Vybrali jsme 60 kombinací adjektiv s předložkou, u kterých nás bude zajímat, jaké kombinace vyžadují valenční adjektiva. Grafy 1.1 a 1.2 uvádějí rozdělení výskytu zkoumaných adjektiv podle rodu a čísla. Převažuje singulár a u dvojvýchodných adjektiv maskulinum.

Rozdělili jsme zkoumaná adjektiva na jednovalenční (pojí se alespoň s jedním jiným členem, než je jeho řídící substantivum a má tedy jeden komplement), a dvojvalenční se dvěma komplementy. Další důležité rozdělení bude podle obligatornosti komplementu na obligatorní a potenciální. U všech skupin provedeme frekvenční analýzu jeho typů na jazykových korpusech a posoudíme, jaké podoby může nabývat valenční komplement. V naší práci budeme rozlišovat:

- komplement jmenný (Subst): substantivum nebo jeho ekvivalenty
- komplement infinitivní (InfSimp): jednoduchý infinitiv
- komplement infinitivní (InfComp): složený infinitiv
- komplement větný (SENT-ind): vedlejší věta v indikativu
- komplement větný (SENT-subj): vedlejší věta v subjunktivu

Vzhledem k možnosti elipsy u adjektiv s potenciálním komplementem nás bude zajímat poměr mezi absolutním užitím a výskytem s předložkou a komplementem. Nejde nám o zcela přesné údaje, ale o ty, které nám pomohou udělat si představu o poměru mezi výskytem adjektiva s komplementem a bez něj.

Také nás bude zajímat, jaký vliv má kvantifikace adjektiva na výskyt a podobu komplementu. V mnoha případech se setkáme s adjektivy, která nejdou ze sémantických důvodů kvantifikovat. V korpusu jsme ovšem našli mnoho případů, kde se objevují kvantifikována, protože mají hodnotící význam.

V následujících tabulkách s kombinatorickými možnostmi uvádíme pouze případy, které jsme našli v korpusech. U kombinatorických možností, které nejsou vyznačené, netvrdíme, že daná kombinace neexistuje, nýbrž že jsme ji v korpusech nenašli. Dá se

předpokládat, že se bude jednat o okrajově zastoupenou kombinaci. Pouze v některých případech deklarativně prohlásíme, že daná kombinace není možná např. ze sémantických důvodů.

Dále v případech, kde nám to velikost subkorpusu v InterCorpu povolí, uvedeme kolokace valenčních adjektiv. Uvědomujeme si, že jsme velice limitováni nepříliš rozsáhlým subkorpusem, a navíc některá adjektiva z našeho vzorku jsou velmi málo frekventovaná, nicméně pokusíme se uvést alespoň pár prvních kolokací. MI score (viz. 7.1.1) bude ve všech případech poměrně vysoké, právě z důvodu malé frekvence zkoumaných adjektiv v korpusu.

8.1 JEDNOVALENČNÍ ADJEKTIVA

8.1.1 Adjektiva s obligatorním komplementem

Adjektivum s předložkou		Subst	Inf. jednoduchý	Inf. složený	SENT-ind.	SENT-subj.
<i>atentatorio</i>	<i>contra</i>	Subst	×	×	×	×
<i>carente</i>	<i>de</i>	Subst	×	×	×	×
<i>deseoso</i>	<i>de</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj
<i>exento</i>	<i>de</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj
<i>falto</i>	<i>de</i>	Subst	×	×	×	×
<i>merecedor</i>	<i>de</i>	Subst	InfSimp	InfComp	×	SENT-subj
<i>oriundo</i>	<i>de</i>	Subst	×	×	×	×
<i>proclive</i>	<i>a</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj
<i>propenso</i>	<i>a</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj
<i>susceptible</i>	<i>de</i>	Subst	InfSimp	?InfComp	×	SENT-subj
<i>tendente</i>	<i>a</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj

Formální podoba komplementu:

Těchto 11 valenčních adjektiv vyžaduje komplement obligatorně a není u nich možná elipsa (nulová realizace). Všechna tato adjektiva připouští komplement ve jmenné podobě. U žádného z nich jsme v korpusu nenašli komplement v podobě vedlejší věty se slovesem v indikativu. Vzhledem k tomu, že se jedná o malý vzorek adjektiv

s obligatorním komplementem, si rozhodně nedovolujeme tvrdit, že by se jednalo o pravidlo.

Adjektivum *susceptible* vyžaduje obligatorně komplement ve významu *schopný*, nikoli však ve významu „nedůtklivý/urážlivý“. My budeme pracovat pouze s jeho valenční variantou, protože v druhém případě došlo k sémantickému posunu a valenční pozice v tomto významu již neexistuje (ČERMÁK 1995, s. 101).

V našem subkorpusu v InterCorpu se tyto kombinace adjektiv s předložkami vyskytují v 619 případech (použili jsme morfologickou značku *tag*, ale u adjektiv *falto* a *tendente* nefungovala správně, a proto jsme je museli vyhledat zvlášť a zahrnout je do výsledků). Kombinace *atentatorio* (*contra*) se v InterCorpu pro jeho omezenou velikost vůbec nevyskytuje. Adjektivum *merecedor* (*de*) je jediné, které připouští složený infinitiv, nicméně v InterCorpu jsme tuto kombinaci nenalezli a museli jsme hledat v mnohem obsáhlejšímu korpusu CREA. Jak je vidět na grafu č. 2, obligatorní adjektiva se nejčastěji objevují s komplementem v podobě substantiva (64 %) a jednoduchého infinitivu (34 %). Komplement v podobě vedlejší věty se subjunktivem je sice zastoupený u více než poloviny těchto adjektiv, nicméně je málo frekventovaný (2 %).

Kvantifikace valenčního adjektiva:

Jediné adjektivum z této skupiny, které jsme v korpusu nenašli kvantifikované, je *oriundo*, u kterého není kvantifikace možná ze sémantických důvodů. U dalších adjektiv jako jsou *tendente*, *falto*, *carente* a *exento* není ze sémantických důvodů kvantifikace možná, nicméně při použití těchto adjektiv s hodnotícím významem máme následující možnosti:

- a) ?*El carácter andaluz es más tendente al piropo...*
- b) ?*El señor de Landa, muy falto de respeto, colocaba sus posaderas...*
- c) ?*...sino que la presenta más carente de detalles...*
- d) ?*El horizonte no se presenta menos exento de problemas...*

Pokud tato adjektiva připouští kvantifikaci, je jejich komplement kompatibilní s příslovcem míry, protože se nemohou vyskytnout bez něj (v absolutním užití).

Kolokace:

V následujících tabulkách uvádíme nejčastější kolokace adjektiv s obligatorním komplementem:

Carente de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>realismo</i>	13.230
2.	<i>significado</i>	11.059
3.	<i>legitimidad</i>	10.395

Deseoso de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>entrar</i>	7.198
2.	<i>volver</i>	6.614
3.	<i>dejar</i>	6.202

Exento de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>ironía</i>	12.185
2.	<i>dolor</i>	9.634
3.	<i>peligro</i>	8.830
4.	<i>presión</i>	8.333

Propenso a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>accidente</i>	9.139
2.	<i>conflicto</i>	8.206

Susceptible de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>ser</i>	4.343

Nalezené kolokace nám také umožňují vidět volbu formální podoby komplementu. Zatím co např. adjektiva *propenso*, *exento* a *carente* mají jako nejčastější kolokace jmenný komplement, adjektivum *deseoso* se nejčastěji pojí se slovesy, a to buď s infinitivem, nebo s vedlejší větou se subjunktivem. Adjektivum *susceptible* má jako nejčastější kolokaci *ser*⁹, a to proto, že se velmi často vyskytuje s pasivními infinitivy (*susceptible de ser comprado*).

8.1.2 Adjektiva s potenciálním komplementem

8.1.2.1 Symetrická adjektiva

Adjektivum s předložkou		Subst	Inf. jednoduchý	Inf. složený	SENT-ind.	SENT-subj.
<i>adyacente</i>	<i>a</i>	Subst	×	×	×	×
<i>contiguo</i>	<i>a</i>	Subst	×	×	×	×
<i>paralelo</i>	<i>a</i>	Subst	×	×	×	×
<i>rayano</i>	<i>con</i>	Subst	×	×	×	×
<i>rayano</i>	<i>en</i>	Subst	×	×	×	×
<i>vecino</i>	<i>a</i>	Subst	×	×	×	×

Obligatornost:

Symetrická adjektiva jsou zvláštní skupinou vzhledem k tomu, že vyžadují komplement obligatorně pouze v singuláru (viz. kapitola 5.2). V plurálu je komplement potenciální a je ho tedy možné vynechat.

- a) *la calle paralela al río*
- b) *las calles paralelas*
- c) *las calles paralelas al río*

Formální podoba komplementu:

Adjektiva této skupiny se chovají velmi podobně. Všechna vyžadují pouze jmenný komplement.

⁹ Jedná se o lemma, pokud se ale podíváme, jaké slovní tvary v tomto případě obsahuje, naprostá většina je opravdu infinitiv.

Kvantifikace valenčního adjektiva:

Většina adjektiv z této skupiny nepřipouští ze sémantických důvodů kvantifikaci, nicméně v korpusu můžeme u některých z nich nalézt věty typu:

a) *¿la bicicleta y nuestro cuerpo se colocará más paralelo al suelo mejorando considerablemente...*

U adjektiv, která mohou být kvantifikována (*vecino*), nedochází ke změně valenčního potenciálu.

Kolokace:

Adyacente a: malý subkorpus (viz. vysvětlení v kap. 7.1.1)

Contiguo a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>suyo</i>	10.583
2.	<i>sala</i>	10.523
3.	<i>despacho</i>	9.766

Paralelo a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>río</i>	10.783
2.	<i>mar</i>	8.694
3.	<i>suelo</i>	8.630

Rayano con: malý subkorpus

Rayano en: malý subkorpus

Vecino a: malý subkorpus

Tato adjektiva nejsou v korpusu příliš frekventovaná. Vzhledem k tomu, že v singuláru vyžadují komplement obligatorně, předchozí kolokace by měly odpovídat

kombinatorickým možnostem těchto adjektiv (pouze jmenný komplement). Adjektivum *contiguo* má nejčastější kolokaci plné (široké) přivlastňovací zájmeno *suyo*, srov.

a) *la única habitación contigua a la suya*

8.1.2.2 ADJEKTIVA – PŘEVAŽUJE UŽITÍ S PŘEDLOŽKOU

Adjektivum s předložkou		Subst	Inf. jednoduchý	Inf. složený	SENT-ind.	SENT-subj.	s PREP	bez PREP
<i>referente</i>	<i>a</i>	Subst	InfSimp	×	SENT-ind	SENT-subj	93 %	7 %
<i>capaz</i>	<i>de</i>	Subst	InfSimp	InfComp	×	SENT-subj	91 %	9 %
<i>repleto</i>	<i>de</i>	Subst	×	×	×	×	86 %	14 %
<i>lleno</i>	<i>de</i>	Subst	×	×	×	×	86 %	14 %
<i>apto</i>	<i>para</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj	83 %	17 %
<i>consciente</i>	<i>de</i>	Subst	InfSimp	InfComp	SENT-ind	×	81 %	19 %
<i>adicto</i>	<i>a</i>	Subst	InfSimp	×	×	×	68 %	32 %
<i>digno</i>	<i>de</i>	Subst	InfSimp	InfComp	×	SENT-subj	65 %	35 %
<i>alérgico</i>	<i>a</i>	Subst	InfSimp	×	×	×	63 %	38 %

Obligatornost:

Komplementy všech adjektiv této skupiny jsou potenciální. Převažuje u nich užití s předložkou. Vztah mezi adjektivy a jejich komplementy je mnohem silnější než ve skupině, kde převažuje absolutní užití.

Adjektiva *adicto* a *alérgico* jsou často uváděna ve skupině s obligatorními doplněními, nicméně v korpusu lze nalézt mnoho příkladů nulové realizace komplementu (*a*, *b*). To nám dokazuje i procento výskytu bez předložky (32 % a 38 %). Tento typ elipsy jsme vysvětlili v kap. 5.2. Jsme si vědomi, že naše vyhledávání bez předložky zahrnuje i některé případy s komplementem např. *mi corazón te es adicto*.

a) *Creo que me hice adicta. /...por lo menos son gente adicta.*

b) *Espero que no seas alérgico.*

U adjektiva *digno* došlo k sémantickému posunu a valenční pozice ve významu „důstojný“ již neexistuje a jedná se tedy o nevalenční variantu.

Formální podoba komplementu:

Všechna adjektiva této skupiny připouští jmenný komplement, srov.

a) referente a este asunto / capaz de todo / repleto de colillas / lleno de agua / apto para el trabajo / consciente de su desnudez / adicto a la poesía / digno de confianza / alérgico a los despertadores

Kromě adjektiv *repleto* a *lleno* všechna ostatní připouští jednoduchý infinitiv.

Adjektiva *capaz*, *digno* a *consciente* připouští také složený infinitiv a můžeme tedy pozorovat následující rozdíly (viz. kap. 6.2.1):

- b) Es consciente de decir la verdad.*
- b') Es consciente de haber dicho la verdad.*
- c) Es capaz de hacerlo.*
- c') Es capaz de haberlo hecho.*

Vedlejší věta s indikativem se neobjevuje příliš často (v 6 % ze zkoumaných adjektiv). V této skupině ji připouštějí pouze *referente* a *consciente*. U *consciente* je komplement s indikativem hodně frekventovaný a stejně jako jmenný komplement převažuje (viz. graf 3) nad ostatními kombinatorickými možnostmi.

d) mucha gente es consciente de que sus empleos dependen del comercio

Vedlejší věta se subjunktivem je sice zastoupená u některých adjektiv, nicméně jedná se o okrajové (málo frekventované) případy.

Kvantifikace valenčního adjektiva:

Z této skupiny jsme nenašli možnost kvantifikace pouze u *referente*. Adjektivum *repleto* je ze sémantického hlediska nekvantifikovatelné a *lleno* lze kvantifikovat pouze příslovci typu *parcialmente* (*a*). V následujících příkladech (*a'*, *b*) vyhledaných v korpusu je vidět možnost kvantifikace, u které se může zdát, že popírá logiku. Jedná se opět o hodnotící význam.

a) en un gran globo de vidrio parcialmente lleno de agua

a') se tira a la sartén muy llena de aceite hirviendo

b) playas cada vez más repletas de basura

U ostatních adjektiv nemá kvantifikace vliv na realizaci valenčního komplementu.

Kolokace:

Mezi kolokacemi adjektiv s potenciálním komplementem můžeme nalézt nejen dané valenční komplementy, ale i ty nevalenční. Kolokace v korpusu totiž vyhodnocují vše, co stojí za adjektivem v námi určené vzdálenosti.

Referente a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>relación</i>	6.297
2.	<i>pasado</i>	5.888
3.	<i>humano</i>	5.844
4.	<i>valor</i>	5.633
5.	<i>política</i>	5.263

U kolokace s adjektivem *humano* se ve většině případů jedná o spojení *referente a derechos humanos*.

Capaz de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>descifrar</i>	9.385
2.	<i>seducir</i>	9.235
3.	<i>soportar</i>	8.479
4.	<i>desafiar</i>	8.299
5.	<i>resistir</i>	8.161

I když se v tabulce jedná o lemma, po prohlédnutí slovních tvarů zjistíme, že *capaz de* má mezi kolokacemi jednoznačně nejvíce zastoupené jednoduché infinitivy, a to na prvních devatenácti místech.

Repleto de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>libro</i>	8.096
2.	<i>oro</i>	8.084
3.	<i>gente</i>	7.709

Jako první kolokaci korpus uváděl *colillas* (MI score: 13.684), u které byla špatná lemmatizace a navíc většina výskytů byla od stejného autora (A. Pérez Reverte).

Lleno de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>arruga</i>	10.059
2.	<i>lágrima</i>	9.710
3.	<i>barro</i>	9.640

Apto para

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>ocupar</i>	8.133
2.	<i>realizar</i>	6.263

Consciente de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>presencia</i>	6.787
2.	<i>riesgo</i>	5.563
3.	<i>importancia</i>	5.478

Adicto a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>trabajo</i>	7.195

Digno de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>admiración</i>	11.785
2.	<i>mención</i>	10.158
3.	<i>confianza</i>	9.562

Alérgico a: malý subkorpus

8.1.2.3 ADJEKTIVA – POMĚR UŽITÍ S PŘEDLOŽKOU A BEZ NÍ JE VYROVNANÝ¹⁰

responsable	de	Subst	InfSimp	InfComp	×	SENT-subj	59 %	41 %
culpable	de	Subst	InfSimp	InfComp	×	SENT-subj	54 %	46 %
ávido	de	Subst	InfSimp	×	×	×	48 %	52 %
atento	a	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj	43 %	57 %
orgullosa	de	Subst	InfSimp	InfComp	SENT-ind	SENT-subj	42 %	58 %
seguro	de	Subst	InfSimp	InfComp	SENT-ind	×	40 %	60 %

Obligatornost:

I v této skupině nalezneme adjektiva s potenciálním komplementem. V tomto případě se jedná o adjektiva, která se vyskytují se svým komplementem stejně často jako bez něj. Elipsa je většinou kontextová, ale máme zde i případy, kde lze participant chápat všeobecně, např. *es una persona responsable*. Někteří autoři (viz. Bosque) uvádí *ávido* mezi adjektivy s obligatorním komplementem, nicméně v korpusu je elipsa poměrně běžná, srov.

a) ?*El sonido suspirante que ella hizo era ávido y a él también le inspiró avidez. (Povzdech, který vydala, byl dychtivý a probudil v něm také dychtivost.)*

b) ?*Sois ávidos y no queréis que vuestros hijos vayan a la escuela (Také vím, že jste chtiví a nepřejete si, aby vaše děti chodily do školy)*

¹⁰ Za vyrovnaný poměr budeme považovat už 40:60. U takto nevýrazného rozdílu nemůžeme tvrdit, že jedna varianta převažuje, protože naše výsledky mohou ovlivňovat data.

V některých případech může mít vliv na komplement i sponové sloveso (viz. kap. 5.6). Adjektivum *orgullosa* se sponovým slovesem *ser* se vyskytuje v naprosté většině případů bez svého komplementu, zatím co se sponou *estar* je tomu naopak.

Formální podoba komplementu:

Adjektiva mají široké kombinatorické možnosti, a to zejména *orgullosa*, které jako jedno z mála adjektiv připouští všechny typy komplementů.

- a) estoy orgullosa de Manuel*
- b) estará orgulloso de guardarle sus secretos*
- c) me sentía muy orgulloso de haber publicado un libro*
- d) nadie puede estar orgulloso de que estamos regidos por instituciones*
- e) deberías sentirte orgulloso de que te hayan elegido*

Zbývá adjektiva se chovají podobně jako všechna ostatní. Připouští jmenný komplement a také jednoduchý infinitiv, ale větný komplement s indikativem je opět velmi málo zastoupen. *Seguro* vzhledem ke své sémantické povaze připouští pouze indikativ (*f*), nicméně je-li sponové sloveso verbonominálního predikátu záporné, připouští naopak jedině subjunktiv (*g*). Negace zde ovlivňuje formální podobu valenčního komplementu, srov.

- f) Estoy segura de que es importante.*
- f') *Estoy segura de que sea importante.*
- g) No estoy segura de que sea importante.*
- g') *No estoy segura de que es importante.*

Adjektivum *culpable* se pojí s oběma infinitivy, nicméně jak jsme zmínili v kapitole 6.2.1, může ze sémantických důvodů odkazovat pouze do minulosti.

- h) culpable de haber violado un secreto*
- i) culpable de violar un secreto*

Kvantifikace valenčního adjektiva:

V této skupině ze sémantických důvodů nepřipouští kvantifikaci *culpable*, nicméně ho v korpusu nalezneme velmi často kvantifikované (hodnotící význam), srov.

a) *?me siento muy culpable*

a') *?se siente muy culpable de no haber sabido elegir bien*

b) *?no podría sentirme más culpable*

b') *?yo soy mucho más culpable de lo que ustedes se imaginan*

U *responsable* jsme také našli možnost kvantifikace, jak s komplementem, tak bez něj.

c) *es muy responsable*

c') *?es muy responsable de todo*

Ostatní adjektiva této skupiny připouštějí kvantifikaci s komplementem i bez něj.

Kolokace:

Responsable de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>crimen</i>	8.082
2.	<i>muerte</i>	7.878
3.	<i>acto</i>	6.895

Culpable de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>asesinato</i>	10.934
2.	<i>crimen</i>	10.628
3.	<i>delito</i>	9.389
4.	<i>muerte</i>	8.045

U adjektiv *responsable de* a *culpable de* máme kolokace z podobného prostředí a mohl by na to mít vliv typ textů, který máme v subkorpusu (např. mnoho detektivek). Nicméně je možné i to, že ve vyváženém reprezentativním korpusu, by naše výsledky dopadly podobně.

Ávido de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>sangre</i>	9.325
2.	<i>dinero</i>	8.440
3.	<i>poder</i>	3.822

Atento a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>sonido</i>	10.786
2.	<i>ruido</i>	9.371
3.	<i>palabra</i>	7.146

Orgullosa de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>tú</i>	6.038
2.	<i>mismo</i>	5.407

V případě *orgullosa* je třeba objasnit, co se skrývá za každým lemmatem. *Tú* je v naprosté většině případů objektové přízvučné zájmeno *ti* (*orgullosa de ti*) a *mismo* se objevuje ve stejné konstrukci (*orgullosa de mí/ti/sí mismo*).

Seguro de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>quién</i>	5.628
2.	<i>nadie</i>	5.145

Všímáme si, a to nejen podle hodnot MI score, že rozdíl mezi *culpable* a *seguro* je velký. U prvního kolokátu *culpable* jsou kolokace velmi logické a předvídatelné i bez použití korpusu, zatímco *seguro de* je kompatibilní s ostatními jednotkami v korpusu pouze v malé míře a nevytváří ustálená spojení.

8.1.2.4 ADJEKTIVA – PŘEVAŽUJE ABSOLUTNÍ UŽITÍ

Adjektivum s předložkou	Substantivum	Inf. jednoduchý	Inf. složený	SENT -ind.	SENT-subj.	s PREP	bez PREP
<i>furioso</i> <i>contra</i>	Subst	×	×	×	×	1 %	99 %
<i>atento</i> <i>con</i>	Subst	×	×	×	×	3 %	97 %
<i>listo</i> <i>a</i>	×	InfSimp	×	×	×	3 %	97 %
<i>digno</i> <i>para</i>	Subst	InfSimp	×	×	×	3 %	97 %
<i>furioso</i> <i>con</i>	Subst	×	×	×	×	4 %	96 %
<i>loco</i> <i>por</i>	Subst	InfSimp	×	×	×	4 %	96 %
<i>abundante</i> <i>en</i>	Subst	×	×	×	×	4 %	96 %
<i>presto</i> <i>para</i>	Subst	InfSimp	×	×	?SENT-subj	6 %	94 %
<i>útil</i> <i>a</i>	Subst	×	×	×	×	7 %	93 %
<i>amable</i> <i>con</i>	Subst	×	×	×	×	8 %	92 %
<i>rico</i> <i>en</i>	Subst	×	×	×	×	8 %	92 %
<i>próximo</i> <i>a</i>	Subst	InfSimp	×	×	?SENT-subj	10 %	91 %
<i>asiduo</i> <i>a</i>	Subst	×	×	×	×	11 %	89 %
<i>contento</i> <i>con</i>	Subst	InfSimp	InfComp	×	SENT-subj	16 %	84 %
<i>fácil</i> <i>de</i>	×	InfSimp	×	×	×	16 %	84 %
<i>difícil</i> <i>de</i>	×	InfSimp	×	×	×	17 %	83 %
<i>útil</i> <i>para</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj	19 %	81 %
<i>decisivo</i> <i>para</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj	21 %	79 %
<i>contento</i> <i>de</i>	Subst	InfSimp	InfComp	×	SENT-subj	24 %	76 %
<i>fiel</i> <i>a</i>	Subst	×	×	×	×	28 %	72 %
<i>ansioso</i> ¹¹ <i>de</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj	29 %	71 %
<i>experto</i> <i>en</i>	Subst	InfSimp	×	×	×	32 %	68 %
<i>presto</i> <i>a</i>	Subst	InfSimp	×	×	×	35 %	65 %
<i>listo</i> <i>para</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj	38 %	62 %
<i>ansioso</i> <i>por</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj	39 %	61 %

Obligatornost:

Adjektiva mohou vyžadovat potenciální komplement, nicméně častěji je nalezneme bez něj. Velmi časté jsou tedy elipsy, kde je participant chápán všeobecně (*es una persona amable, siempre es muy atento*). U této skupiny si musíme dát větší pozor na rozlišení mezi valenčními a nevalenčními doplněními. Výskyt s komplementem je zejména u výše uvedených adjektiv frekvenčně zanedbatelný. Dále v některých případech se nám mohou zdát velmi podobná spojení typu (*es amable con ella* a *es feliz con ella*), ale jak

¹¹ *Ansioso* má nevalenční variantu ve významu "úzkostný, sklíčený"

už jsme vysvětlili, v prvním případě se jedná o valenční komplement a v druhém o okolnostní určení společenství (nevalenční doplnění).

U adjektiv *listo* a *presto* došlo k významovému posunu. Nás budou zajímat především ve významu „připravený na“, nicméně uvedená procenta výskytu s komplementem se vztahují i na jejich ostatní významy, a proto mohou naše data zkreslovat. Ve významu „připravený na“ převažuje použití s komplementem, naopak v ostatních významech je běžná elipsa.

Formální podoba komplementu:

Nejčastější je nominální komplement stejně jako u předchozích skupin. Některá adjektiva dokonce ani jiný komplement nepřipouští. Výjimku představují adjektiva *listo* a, *fácil de* a *difícil de* (viz. kap. 6.1), která připouštějí pouze jednoduchý infinitiv (a). Adjektiva *fácil* a *difícil* (viz. kap. 6.2.2) se navíc pojí se složeným infinitivem (b), protože mají aktivní formu, ale pasivní význam.

a) *difícil de arreglar*

a') **difícil de arreglo*

b) **difícil de ser arreglado*

Mnoho adjektiv se také pojí s jednoduchým infinitivem. Ta, která ho nepřipouštějí, se už pochopitelně nemohou vyskytovat se složeným infinitivem. Navíc podle našich dat je velmi malá pravděpodobnost, že by takové adjektivum mohlo připouštět komplement v podobě vedlejší věty.

Jen u *contento de/con* je jasná možnost doplnění složeným infinitivem (c).

c) *estoy contento de/con haber podido conseguir seis puntos*

Komplement větný se objevuje pouze v subjunktivu. Většina adjektiv vyžaduje, aby byl subjekt hlavní a vedlejší věty odlišný (d) (viz. kap. 6.3.1).

d) *Estoy ansioso de abrazarla.*

d') *Estoy ansioso de que la abrace mi madre.*

d'') **Estoy ansioso de que la abrace (yo).*

Kvantifikace valenčního adjektiva:

Z této skupiny se nedají ze sémantických důvodů kvantifikovat *presto* a *listo* (ve významu „připravený na“) a *abundante*. Stejně jako u předchozích skupin jsme samozřejmě našli v korpusu příklady kvantifikace, a to zejména u *abundante* s hodnotícím významem, srov.

a) ?*un público muy abundante en niños*

U ostatních adjektiv nemá kvantifikace vliv na komplement.

Kolokace:

Furioso contra: malý subkorpus

Atento con: malý subkorpus

Listo a: malý subkorpus

Digno para: malý subkorpus

Furioso con: malý subkorpus

Loco por

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>él</i>	5.523

Abundante en: malý subkorpus

Presto para: malý subkorpus

Útil a: malý subkorpus

Amable con

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>nosotros</i>	6.392
2.	<i>él</i>	6.122

Rico en: malý subkorpus – data pouze z jednoho zdroje SYNDICATE a PRESSEUROP

Próximo a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>orilla</i>	9.752
2.	<i>morir</i>	7.478

Asiduo a: malý subkorpus

Contento con

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>suerte</i>	8.839
2.	<i>presencia</i>	7.867

Fácil de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>manipular</i>	11.149
2.	<i>manejar</i>	10.188
3.	<i>entender</i>	8.336

Difícil de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>descifrar</i>	11.732
2.	<i>entender</i>	8.149
3.	<i>explicar</i>	7.789

Útil para

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>comprender</i>	6.737
2.	<i>problema</i>	5.482

Decisivo para

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>carrera</i>	10.070
2.	<i>futuro</i>	7.570

Contenido de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>vivir</i>	7.276
2.	<i>ver</i>	6.328
3.	<i>volver</i>	5.987

Fiel a

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>ideal</i>	10.033
2.	<i>tradición</i>	9.743
3.	<i>promesa</i>	9.364

Ansioso de

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>saber</i>	5.879
2.	<i>ver</i>	4.577

Experto en

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>arte</i>	10.302
2.	<i>materia</i>	8.039

Na prvním místě v korpusu stojí *simbología*, nicméně podíváme-li se z jakých děl tato kolokace pochází a proč má tak vysoké MI score (14.914), zjistíme, že ho v korpusu používá jediný autor (Dan Brown).

Presto a: malý subkorpus

Listo para

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>partir</i>	8.552
2.	<i>salir</i>	7.497

Zde je na prvním místě v korpusu kolokát *disparar* s MI score 10.113, nicméně většina jeho výskytů je od stejného autora (G. G. Márquez).

Ansioso por

pořadí	lemma	MI score
1.	<i>conocer</i>	7.634
2.	<i>demostrar</i>	6.841
3.	<i>volver</i>	6.367

8.2 DVOJVALENČNÍ ADJEKTIVA (se dvěma komplementy)

8.2.1 Adjektiva s jednou předložkou a dvěma komplementy

Adjektivum s předložkou	Substantivum	Inf. jednoduchý	Inf. složený	SENT-ind.	SENT-subj.
<i>indeciso entre</i>	Subst	InfSimp	×	×	×
<i>oscilante entre</i>	Subst	?InfSimp	×	×	×

Obligatornost:

Tato adjektiva připouští elipsu pouze obou členů zároveň. Vyskytují se tedy buď s oběma komplementy (*a*), nebo s žádným (*b*). Vyjadřuje-li jeden valenční komplement

obě entity, mohou se tato adjektiva pojít s jedním komplementem v plurálu (*c*), který je obě zastupuje.

a) estaba indeciso entre Jesús y Manuel

b) estaba indeciso

c) estaba indeciso entre los dos

Formální podoba komplementu:

Obě dvě zkoumaná adjektiva připouští jmenný komplement. U *indeciso* jsme v korpusu našli také možnost pojít se s jednoduchým infinitivem (*d*).

d) indeciso entre mantener un camino o pararse

Kvantifikace valenčního adjektiva:

Adjektivum *oscilante* připouští kvantifikaci s komplementem i bez něho.

Kolokace:

Indeciso entre: malý subkorpus

Oscilante entre: malý subkorpus

8.2.2 Adjektiva se dvěma předložkami a dvěma komplementy

Adjektivum s předložkou	Substantivum	Inf. jednoduchý	Inf. složený	SENT-ind.	SENT-subj.
<i>necesario a</i>	Subst	×	×	×	×
<i>para</i>	Subst	InfSimp	×	×	SENT-subj

Obligatornost:

Adjektivum *necesario* zastupuje skupinu adjektiv, která jsou ovšem v korpusu málo frekventovaná. Toto adjektivum se může objevovat s oběma komplementy zároveň.

Není ovšem vázané na realizaci obou komplementů, protože někdy se vyskytuje pouze s jedním. Může se objevovat i bez komplementu, protože připouští elipsu.

Formální podoba komplementu:

U dvojvalenčního adjektiva *necesario* máme několik kombinatorických možností. Nejčastější jsou *necesario a + Subst + para + Subst/InfSimp*, srov.

a) resultan necesarios a los gobiernos para la supervivencia electoral

*b) fue lo que les suministró la energía necesaria a sus peregrinos para
atravesar a pie toda Centroamérica*

Kvantifikace valenčního adjektiva:

Kvantifikace nemá vliv na realizaci komplementu.

Kolokace:

Necesario a + para: malý subkorpus

9. ZÁVĚR

Problematicke komplementu španělského adjektiva se nevěnuje příliš pozornosti. Samotný termín *komplement adjektiva* je problematický, protože pro mnoho autorů je komplementem téměř vše, co se syntakticky a sémanticky pojí s adjektivem. V kapitolách o komplementu adjektiva v různých gramatikách vedle sebe můžeme nalézt nevalenční doplnění (*serio sin afectación*) a valenční komplement (*atento a las órdenes*).

V této práci jsme se pokusili vysvětlit za použití pojmu valence rozdíl mezi nevalenčním a valenčním doplněním. Díky tomuto přístupu jsme mohli odlišit tyto dvě skupiny a věnovat se pouze valenčním komplementům adjektiva, u kterých jsme rozlišovali obligatorní a potenciální komplementy.

Obligatornost je dána nemožností vynechání komplementu v povrchové, resp. syntaktické rovině, protože to by způsobilo neúplnou a gramaticky nesprávnou větu (**Eso es carente. *Él es propenso.*). Problémem této definice je, že co je pro jednoho mluvčího úplnou větou (*Ella es adicta.*), pro jiného může být už hraniční, nebo dokonce i za hranicí gramatičnosti. V naší práci jsou tedy obligatorní komplementy ty, u kterých jsme v korpusu nenašli možnost elipsy. Takových valenčních adjektiv, která by vyžadovala komplement obligatorně, je málo, jelikož ve většině případů je možný alespoň jeden druh elipsy (viz 5.2).

Určení hranice mezi valenčním adjektivem s potenciálním doplněním a nevalenčním adjektivem bylo v některých případech složité a všeobecně je považováno za slabinu valenční teorie. Narazili jsme i na adjektiva, u kterých došlo k rozrůznění významu (např. *susceptible* ve významu „nedůtklivý/urážlivý“) a k ztrátě valenční pozice.

V praktické části jsme na jednojazyčném korpusu CREA a španělské části paralelního korpusu InterCorp zkoumali:

1) Obligatornost a poměr mezi absolutním užitím a výskytem s předložkou a komplementem. Domníváme se, že se nejedná jen o to, zdali má adjektivum obligatorní nebo potenciální komplement, ale že existuje větší či menší stupeň obligatornosti. Na jedné straně máme adjektiva, která jsme zařadili do skupiny, kde převažuje užití s předložkou (elipsa není tak častá), mají mnohem blíže ke skupině s obligatorními

komplementy. Na druhé straně adjektiva, která se se svým komplementem vyskytují jen minimálně, mohou mít v některých případech velmi blízko k nevalenčním doplněním.

2) Jaké formální podoby může nabývat valenční komplement. Naprostá většina valenčních adjektiv, až na výjimky (*difícil de, fácil de, listo a*), připouští komplement ve jmenné podobě. Třetina našeho vzorku dokonce jiný typ ani nepřipouští. Mnoho adjektiv se může pojit s jednoduchým infinitivem (63 %), přičemž složený infinitiv je mnohem méně frekventovaný (17 %). Ještě méně adjektiv připouští větný komplement a v naprosté většině případů se jedná o vedlejší větu v subjunktivu (38 %). Indikativ je velmi málo zastoupený (7 %).

3) Jaký vliv má kvantifikace valenčního adjektiva na komplement. Některá adjektiva pochopitelně mají určitá sémantická omezení a nemohou být kvantifikována. V mnoha případech jsme je v korpusu našli kvantifikované s hodnotícím významem, ale ani v takovém případě se nám nezdá, že by měla kvantifikace vliv na podobu či výskyt valenčního komplementu. Pokud by tomu tak u nějakého adjektiva bylo, jednalo by se o jev výjimečný, nikoli systémový.

4) Kolokace valenčních adjektiv s předložkou. V tabulkách v kapitole 8 uvádíme nejčastější kolokace z korpusu InterCorp podle MI score nacházející se napravo od adjektiva s předložkou. Cílem bylo odhalit možné nejčastější komplementy, i když se nemusí vždy jednat o valenční doplnění, protože zkoumáme všechna slova, která se vyskytují ve stanovené vzdálenosti za zkoumaným adjektivem. Ve většině případů, kde se nám podařilo kolokace stanovit, se domníváme, že slova, která jsou uvedená v tabulkách, by mohla být hledanými komplementy. Naši teorii podpírá i to, že pokud některé z adjektiv nepřijímalo komplement v určité podobě (např. jednoduchý infinitiv), tak jsme ho mezi uvedenými kolokacemi nenašli.

V této práci jsme chtěli ukázat možnost moderního přístupu k valenční teorii za pomoci jazykových korpusů. Domníváme se, že s jejich postupným vývojem by se pozornost mohla více soustředit nejen na syntaktickou stránku adjektiv, ale také na tu lexikologickou, a to především na kolokace.

RESUMEN

El objetivo de este trabajo ha sido analizar y describir el complemento del adjetivo español. Partimos sobre todo de la teoría de las valencias y de los trabajos consiguientes de los hispanistas españoles y checos. Al investigar más detalladamente la problemática, es evidente que no basta con la explicación teórica, sino que es necesario indicar la realización concreta. Por lo tanto, el trabajo se compone de una parte teórica (cap. 2-6) y otra práctica (cap. 7-8).

En el primer capítulo introducimos la problemática del complemento del adjetivo. La parte teórica se dedica, en el segundo capítulo, a la explicación de la teoría de las valencias de Lucien Tesnière y al término de *valencia*. Describimos las diversas teorías de la tradición lingüística checa e hispánica, que tratan de analizar el complemento del adjetivo y seleccionamos las informaciones relevantes. En el tercer capítulo se delimita la noción de adjetivo para la finalidad de este trabajo. En el cuarto capítulo definimos los conceptos básicos. Nos dedicamos especialmente a la distinción entre la complementación valencial y no valencial y a la diversa terminología del concepto de *complemento*. El quinto capítulo describe las características del complemento del adjetivo. Definimos la complementación obligatoria y opcional y también la posibilidad de elipsis, que está relacionada con ello. Investigamos la selección del verbo copulativo y también qué influencia ejerce la cuantificación del adjetivo valencial sobre el complemento. El último capítulo teórico describe los complementos, que pueden responder a un sustantivo, un infinitivo (simple o compuesto) y una oración subordinada (en indicativo o en subjuntivo).

La parte práctica comienza en el capítulo siete, que se dedica a la descripción de los corpus lingüísticos CREA e InterCorp, con los que trabajamos en el análisis de los complementos adjetivales. Explicamos el procedimiento que seguimos al buscar en los corpus, así como las complicaciones que nos encontramos durante la búsqueda. Sigue el octavo capítulo con el análisis del material lingüístico, donde analizamos en los corpus lingüísticos:

- 1) La obligatoriedad y la proporción entre el uso absoluto y el uso con preposición y complemento.
- 2) La forma que puede adquirir el complemento valencial.

- 3) La influencia que ejerce la cuantificación del adjetivo valencial sobre el complemento.
- 4) Las colocaciones de los adjetivos valenciales con su preposición.

En el capítulo final del trabajo resumimos la problemática del complemento del adjetivo y los resultados más importantes del análisis lingüístico. Advertimos sobre la ventaja de haber elegido la teoría de las valencias para este estudio, pero también sobre los puntos débiles que encontramos durante el trabajo con el material lingüístico.

RESUMÉ

Cílem této práce bylo analyzovat a popsat komplement španělského adjektiva. Vycházíme zejména z valenční teorie a na ni navazujících prací španělských a českých hispanistů. Při podrobnějším studiu problematiky je zřejmé, že nestačí jen teoretický výklad, ale je zapotřebí uvést konkrétní užití. Práce se proto skládá z teoretické (kap. 2-6) a praktické části (kap. 7-8).

V první kapitole uvádíme do problematiky komplementu adjektiva. Teoretická část se v druhé kapitole věnuje vysvětlení valenční teorie Luciena Tesnière a pojmu „valence“. Popisujeme různé teoretické přístupy ke komplementu adjektiva v české i hispanistické tradici a vybíráme z nich přínosné informace. Ve třetí kapitole je vymezeno, co považujeme za adjektivum pro účely naší práce. Ve čtvrté kapitole definujeme základní pojmy. Věnujeme se zejména definici a rozlišení valenčního a nevalenčního doplnění a rozdílné terminologii u pojmu „komplement“. Pátá kapitola popisuje vlastnosti komplementu adjektiva. Definujeme obligatorní a potenciální komplementy a s nimi spojenou možnost elipsy. Dále zkoumáme volbu sponového slovesa a také jaký má vliv kvantifikace valenčního adjektiva na komplement. Poslední teoreticky zaměřená kapitola popisuje komplementy v podobě substantiva, infinitivu (jednoduchého nebo složeného) a vedlejší věty (v indikativu nebo v subjunktivu).

Praktická část začíná sedmou kapitolou věnovanou popisu jazykových korpusů CREA a InterCorp, se kterými pracujeme při výzkumu adjektivních komplementů. Uvádíme postup při vyhledávání v korpusech a komplikace, na které jsme během něj narazili. Následuje osmá kapitola s analýzou jazykového materiálu, kde na jazykových korpusech analyzujeme:

- 1) Obligatornost a poměr mezi absolutním užitím a výskytem s předložkou a komplementem.
- 2) Jaké formální podoby může nabývat valenční komplement.
- 3) Jaký vliv má kvantifikace valenčního adjektiva na komplement.
- 4) Kolokace valenčních adjektiv s předložkou.

V závěru jsme shrnuli problematiku komplementu adjektiva a nejdůležitější výsledky jazykové analýzy. Upozornili jsme na výhody zvolení valenční teorie pro toto téma, ale také na některá slabá místa, která jsme objevili při práci s jazykovým materiálem.

RESUM

L'objectiu d'aquest treball ha estat analitzar i descriure el complement de l'adjectiu espanyol. Partim sobretot de la teoria de les valències i dels treball consegüents dels hispanistes espanyols i txecs. En investigar més detalladament la problemàtica, és evident que no basta amb l'explicació teòrica, sinó que cal indicar la realització concreta. Per tant, el treball es compon d'una part teòrica (cap. 2-6) i una altra pràctica (cap. 7-8).

En el primer capítol introduïm la problemàtica del complement de l'adjectiu. La part teòrica es dedica, en el segon capítol, a l'explicació de la teoria de les valències de Lucien Tesnière i al terme de *valència*. Descriuim les diverses teories de la tradició lingüística txeca i hispànica que tracten d'analitzar el complement de l'adjectiu i en seleccionem les informacions rellevants. En el tercer capítol es delimita la noció d'adjectiu per a la finalitat d'aquest treball. En el quart capítol definim els conceptes bàsics. Ens dediquem especialment a la distinció entre la complementació valencial i no valencial i a la diversa terminologia del concepte de *complement*. El cinquè capítol descriu les característiques del complement de l'adjectiu. Definim la complementació obligatòria i opcional i també la possibilitat d'el·lipsi, que hi està relacionada. Investiguem la selecció del verb copulatiu i també quina influència exerceix la quantificació de l'adjectiu valencial sobre el complement. El darrer capítol teòric descriu els complements, que poden respondre a un substantiu, un infinitiu (simple o compost) i una oració subordinada (en indicatiu o en subjuntiu).

La part pràctica comença en el capítol set, que es dedica a la descripció dels corpus lingüístics CREA i InterCorp, amb els quals treballem en l'anàlisi dels complements adjectivals. Expliquem el procediment que seguim en cercar en els corpus, així com també les complicacions que ens trobem durant la cerca. Segueix el vuitè capítol amb l'anàlisi del material lingüístic, on analitzem en els corpus lingüístics:

- 1) L'obligatorietat i la proporció entre l'ús absolut i l'ús amb preposició i complement.
- 2) La forma que pot adquirir el complement valencial.

- 3) La influència que exerceix la quantificació de l'adjectiu valencial sobre el complement.
- 4) Les col·locacions dels adjectius valencials amb la seva preposició.

En el capítol final del treball, resumim la problemàtica del complement de l'adjectiu i els resultats més importants de l'anàlisi lingüística. Advertim sobre els avantatges d'haver triat la teoria de les valències per a l'estudi, però també sobre els punts febles que trobem durant el treball amb el material lingüístic.

BIBLIOGRAFIE

- ALARCOS LLORACH, E. (1987). *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos.
- ALARCOS LLORACH, E. (1995). *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe.
- ALCINA FRANCH, J., & BLECUA, J. M. (1991). *Gramática española*. Barcelona: Ariel.
- BOSQUE, I. (1983). El complemento del adjetivo. *Lingüística Española Actual*, V, 1-14.
- BOSQUE, I. (1999). El sintagma adjetival. V I. Bosque, & V. Demonte, *Gramática descriptiva de la lengua española*. [T.] 1., *Sintaxis básica de las clases de palabras* (stránky 236 - 310). Madrid: Espasa Calpe.
- CALVO PÉREZ, J. (1986). *Adjetivos puros: estructura léxica y topología*. Valencia: Universitat de València.
- ČERMÁK, F., & HOLUB, J. (2005). *Syntagmatika a paradigmatica českého slova* (3 vyd., vyd.). Praha: Karolinum.
- ČERMÁK, P. (1997). Acerca de la posición del adjetivo valencial en español. *Linguistica Pragensia*, 7(1), 35-41.
- ČERMÁK, P. (1999). Acerca de algunas cualidades de los adjetivos valenciales en español. *Ibero-americana Pragensia*, XXXIII, 37-46.
- ČERMÁK, P. (2001). Clasificación semántica de los complementos opcionales de los adjetivos españoles. *Linguistica Pragensia*, 11(1), 39-48.
- ČERMÁK, P. (2002). Las valencias no verbales en español. *Ibero-americana Pragensia*, XXXVI, 49-56.
- ČERMÁK, Petr; vedoucí práce: Bohumil Zavadil. (1995). *Komplement španělského adjektiva*. (Disertační práce).
- DANEŠ, F.; HLAVSA, Z. a kol. (1987). *Mluvnice češtiny III (Skladba)*. Praha: Academia.
- GARRIGA, C., & BARGALLÓ, M. (2000). Gramáticas y diccionarios: el régimen del adjetivo. *Euralex 2000 - Linguistic Description in Dictionaries: Morphology and Syntax*, 601 - 609.
- GILI Y GAYA, S. (1966). *Curso superior de sintaxis española*. La Habana: Edición Revolucionaria.

- HAIČOVÁ, E., PANEVOVÁ, J., & SGALL, P. (2002). *Úvod do teoretické a počítačové lingvistiky* (Sv. 1. Teoretická lingvistika). Praha: Karolinum.
- HERNANZ, M. L., & BRUCART, J. M. (1987). *La sintaxis 1. Principios teóricos. La oración simple*. Barcelona: Crítica.
- KARLÍK, P., NEKULA, M., & PLESKALOVÁ, J. (2002). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- KOPŘIVOVÁ, M. (2006). *Valence českých adjektiv*. Praha: Lidové noviny.
- MOLINER, M. (1966). *Diccionario de uso del español*. Madrid: Gredos.
- NEBRIJA, A. (1976). *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Espasa-Calpe.
- PANEVOVÁ, J. (1980). *Formy a funkce ve stavbě české věty*. Praha: Academia.
- PANEVOVÁ, J. a. (2014). *Mluvnice současné češtiny - Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu*. Praha: Karolinum.
- PROUZOVÁ, H. (1983). K valenčním vlastnostem primárních adjektiv v češtině. *Slovo a slovesnost*(4), 265-274.
- RAE. (2009-2011). *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros.
- RAMÍREZ, S. F. (1968). *Gramática española*. Madrid: Arco/Libros.
- RODRÍGUEZ RAMALLE, T. M. (2005). *Manual de sintaxis del español*. Madrid: Castalia.
- SANTIAGO GUERVÓS, J., & FERNÁNDEZ GONZÁLEZ, J. (1997). El sintagma adjetivo: régimen preposicional y cuestiones conexas. *Verba: Anuario galego de filoloxia*(24), 159-178.
- SECO, R. (1993). *Manual de gramática española*. Madrid: Aguilar.
- SOLÀ, J., LLORET, M.-R., MASCARÓ, J., & PÉREZ SALDANYA, M. (2008). *Gramàtica del català contemporani* (Sv. 2). Barcelona: Empúries.
- TULLIO, Á. D. (1997a). La estructura del sintagma adjetivo: Adjetivo + De + X. V O. KOVACCI, *La gramática: desarrollos actuales* (Sv. 7, stránky 189-231). Buenos Aires: Signo y Señal (Universidad de Buenos Aires).
- TULLIO, Á. D. (1997b). *Manual de gramática del español*. Buenos Aires: Edicial.
- ZAVADIL, B. (1989). *Současný španělský jazyk I*. Praha: Univerzita Karlova.
- ZAVADIL, B., & ČERMÁK, P. (2010a). *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum.
- ZAVADIL, B., & ČERMÁK, P. (2010b). *Sintaxis del español actual*. Praha: Karolinum.

ŽEBRÁKOVÁ, Veronika; vedoucí práce: Dana Hlaváčková. (2012). Sémantická analýza substantivních valencí.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

CUERVO, R. J. (2002). *Diccionario de construcción y régimen de la lengua castellana* (CD-ROM. vyd.). Barcelona: Herder.

DRAE, Real Academia Española. *Diccionario de la lengua española*. 22. ed. [online]. (2001). [cit. 01/11/2014 – 23/12/2014]. Dostupné z: <<http://lema.rae.es/drae/>>.

INTERCORP, verze 6 [online]. (2013). Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. [cit. 01/11/2014 – 23/12/2014]. Dostupné z: <<http://www.korpus.cz>>.

RAE, Real Academia Española. *Parámetros de selección de textos*. [online]. (2014a). [cit. 20/12/2014]. Dostupné z: <<http://www.rae.es/publicaciones/parametros-de-seleccion-de-textos>>.

RAE, Real Academia Española. *CREA*. [online]. (2014b) [cit. 01/11/2014 – 23/12/2014]. Dostupné z: <<http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/crea>>.

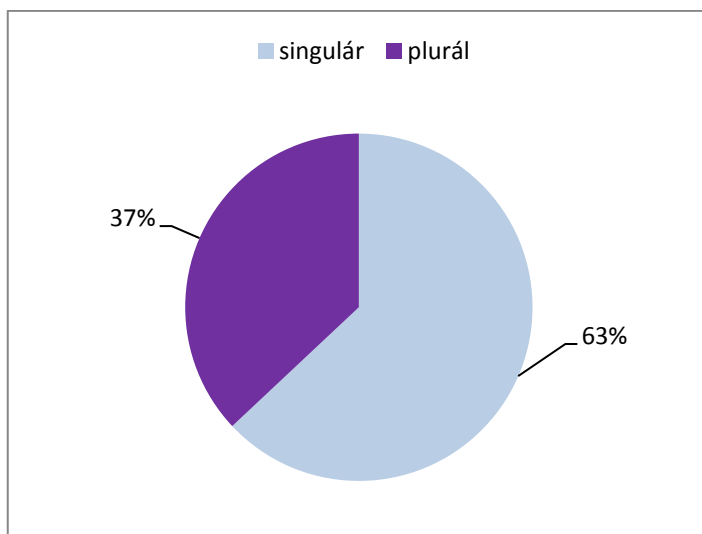
RAE, Real Academia Española. *Parámetros habituales*. [online]. (2014c) [cit. 20/12/2014]. Dostupné z: <<http://www.rae.es/publicaciones/parametros-habituales>>.

WIKI Český národní korpus: *Asociační (kolokační) míry*. [online]. (2014a). [cit. 22/03/2015]. Dostupné z: <http://wiki.korpus.cz/doku.php/pojmy:asociacni_miry?redirect=1#mi-score_a_mi3>

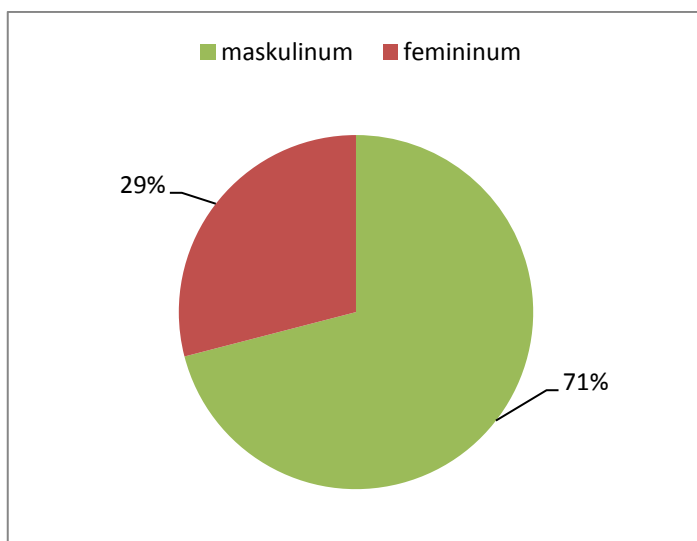
WIKI Český národní korpus: *Korpus InterCorp, Popis InterCorpu*. [online]. (2014b). [cit. 04/01/2015]. Dostupné z: <<http://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp>>

WIKI Český národní korpus: *Textová pozice*. [online]. (2014c). [cit. 08/05/2015]. Dostupné z: <<http://wiki.korpus.cz/doku.php/pojmy:pozice>>

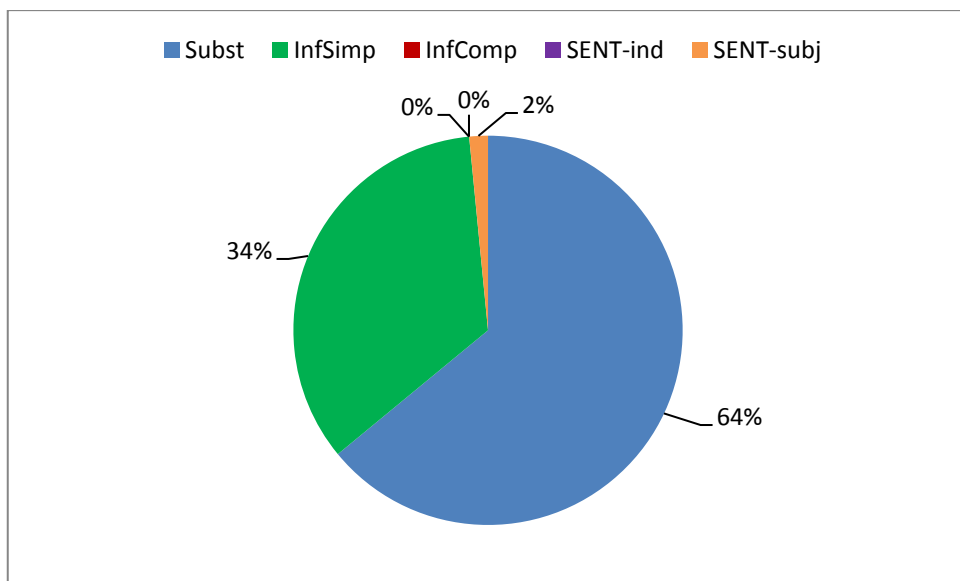
PŘÍLOHY

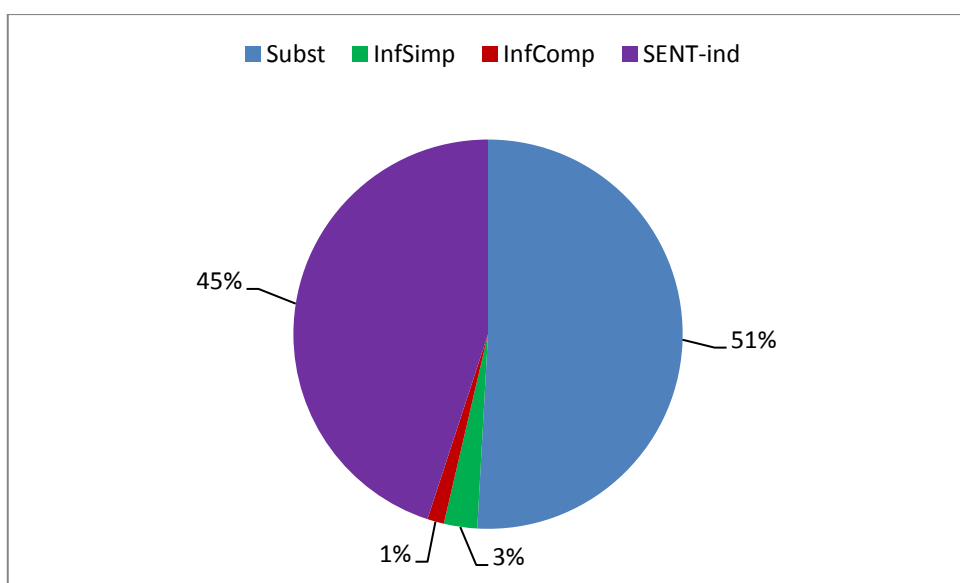
Graf 1.1: Rozdělení valenčních adjektiv s obligatorním komplementem podle čísla (InterCorp)

Graf 1.2: Rozdělení valenčních adjektiv s obligatorním komplementem podle rodu (InterCorp)

Graf 2: Frekvenční distribuce obligatorních komplementů (InterCorp)

Graf 3: Frekvenční distribuce adjektiva *consciente de* (InterCorp)